

Carissimi

Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek

IV. évfolyam, 2013/4., augusztus

„én e nem ép
testemmel” –
Vámbéry üzenete

Az én történetem:
Csótó László grafikus

Otthoni vagy
intézeti nevelés?

Ismeretterjesztő körút és szakmai nap Ájban, családi nap Nagytárkányban
Cikkünk a 18–20. oldalon.

Rimaszombat főterén B. Kovács Istvánnal

Nagytárkány: pihenő az udvaron – előtérben
Buzogány Katalin, mögötte Szanyi Mária áll

Czinka Panna szobránál Sajógömörben

Előadáson Nagytárkányban

A GYŰJTÉS
SZÁMLASZÁMA:
2625341277/1100

Egy SMS ára minden
mobilszolgáltatónál 2 €.

Köszönjük.

A belügyminisztériumi
engedély száma:
VS-OVVS 3-2013/003397.

www.belasymotyl.sk

Ha segíteni
kíván, küldjön
SMS-t december 31-éig
DMS MOTYL
szöveggel
a **877-es**
számra.

**Kék pillangó
ha segít,
szárnyakat
kapunk**

**ORSZÁGOS GYŰJTÉS
SEGÉDESZKÖZÖK
VÁSÁRLÁSÁRA**

Az izomsorvadásos betegek súlyos, fokozatosan rosszabbodó, gyógyíthatatlan, egész testet érintő izomrendellenességben szenvednek. Nem tudnak járni, oldalra fordulni, egyedül inni pohárból, sőt van, aki lélegezni sem. Ennek ellenére önellátók szeretnének lenni, és élni mindennapi életüket. Ehhez azonban speciális segédeszközökre van szükségük: könnyű szerkezetű kerekesszékre, amellyel otthon, elektromos kerekesszékre, mellyel kívül közlekednek, emelőszerkezetekre tisztálkodáshoz, speciális ágyra, amelyen fájdalommentes az alvás. A **Kék pillangó** országos gyűjtésből befolyó összeget az ilyen segédeszközökért fizetendő önrészre fordítjuk.

Tartalom

Puha Andrea: Bíz magadban!	3
Kiss László: A száz éve elhunyt Vámbéry Ármin üzenete	4
Az én történetem: Csótó László grafikus	6
Akik segítenek:	
Gál Vera pszichológus	8
Elek Ilona nyugdíjas pedagógus	11
A Bliss Alapítvány munkatársai a Nefelejcs Házban	12
Cséfalvay Zsolt: Beszédhibák és nyelvi zavarok gyermekkorban	14
Dobrovódszky Anikó, Mede Perla: Montessori elvei az integrált bölcsődei nevelésben (eszközök)	15
Fehér Anna: A specifikus tanulási zavarok feltételezett okai	17
Kelet-szlovákiai körút és családi nap Nagytárkányban	18
Strédl Terézia: Otthoni vagy intézeti nevelés?	21
Esemény: IV. Arányi-napok	22
Paragrafus: Változások a foglalkoztatási törvényben II.	23
Postánkból	24
Haris Szilárd: Macska a kútban	25
Sztakó Zsolt: A megértés fogalmai Magyar–szlovák és szlovák–magyar szótár	26
	27

Carissimi – Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek. Kiadja a Szlovák Humanitárius Tanács (Slovenská humanitná rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava; statisztikai számjegy – IČO: 17 316 014) a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve.

Felelős szerkesztő: Tóth Erika.

Nyelvi szerkesztő: Szórád György.

Szakmai tanácsadók: prof. MUDr. Kovács László DrSc, MPH, tanszékvezető egyetemi tanár, Comenius Egyetem; Mgr. Kőből Tibor szociális tanácsadó, Izomsorvadásos Betegek Országos Szervezete, tel.: 0948 046 672;

PaedDr. Strédl Terézia PhD, adjunktus, tanszékvezető, Selye János Egyetem.

Grafika, tördelés: namedia – Nagy Attila. Nyomja: Valeur Kft., Dunaszerdahely. Terjeszti: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s. Levélcím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava. Telefon: 0907/812 236. E-mail: carissimi.lap@gmail.com. Honlap: www.carissimi.sk. Ingyenes kiadvány. Megjelenik kéthavonta. ISSN 1338-2438, ISSN 1338-2446 (online). Engedélyezési szám: EV 3982/10. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Bíz magadban!

Igen, Te, aki ezt olvasod.

Biztosan voltak napok, mikor nagyon lent voltál, és mindent olyan sötétnek éreztél. Biztosan kérdezted már magadtól, az égtől, mindenkitől, hogy miért. Biztosan érezted már, hogy senki sem ért meg, senki sem fogad el. Kilátástalannak tűnt minden: a megélhetésed, a jövőd, az életed. Dühös voltál mindenkire, főleg magadra,

mert nehezebb. Mert nincs esélyegyenlőség, mert nincs igazság.

De az igazság az, hogy minden rajtad múlik. Mint ahogyan minden választás kérdése. Eldöntheted, hogy mikor felkelsz, akkor mosolyogsz, vagy szomorú leszel. Eldöntheted, hogy a korlátaidat elfogadod vagy sem. Mint ahogyan azt is, hogy a négy fal között maradsz, kevesebb támadási felülettel, vagy nyitysz a világra. Biztos, hogy mindig lesznek nehézségek. Biztos, hogy sok minden fájni fog.

Elsősorban szembesülsz azzal, hogy vannak dolgok, amelyekre nem vagy képes. Keresned kell helyettük mást. Nehéz lesz. Lehet, hogy kevesebbnek fogod érezni magad az épeknél, mert nem vagy rájuk képes. Találkozni fogsz olyanokkal, akik nem kérnek belőled. Velük ne törődj. Hallani fogsz olyan szavakat, melyek rosszul fognak esni. Ereszd el őket a füled mellett. Gyötörni fog a tudat, hogy bármennyire beleadsz mindent, néha kudarcot fogsz vallani.

De ha magadra zárod az ajtót, sokkal több mindentől fosztod meg magad. A világtól, a lehetőségektől. Sosem tudhatod, mi fog történni. Mindegy, hogy mit csinálsz, mikor kinyitod az ajtót, csak csináld. Nem másoknak kell elfogadniuk téged, hanem neked magadat és a korlátaidat! A korlátokat azért nevezted korlátoknak, mert tudod, hogy annak szokták őket nevezni. De ezek nem feltétlenül korlátok, csak keretek. Az épeknek ugyanúgy vannak kereteik. Ezekben belül pedig rengeteg dolgot csinálhatsz. Minden ilyen keretet tágíthatsz valamilyen megoldással. De ha bezárkózol, semmi sem fog történni. Ha nekifutsz a világnak, akkor lehet, hogy fájni fog, de fejlődsz. És egy nap eljutsz addig a pontig, mikor ezt értékelni és érteni fogod.

Semmivel sem vagy kevesebb, mint egy ép. Az épeket is megbántják, ők is sírnak, nekik is vannak sötét napjaik, és ők is gyakran érzik, hogy egyedül vannak, és nincs, ki megértse őket. Épeket is hagynak el, nemcsak sérülteket. Az ép is lehet lelkiileg sérült.

Ne gondoldj arra, hogy te nem vagy más. Tudd, szeresd és fogadd el, hogy más vagy. És éppen úgy egyedi, egyszeri és megismételhetetlen. Belőled csak egy van, éppen ezért becsüld meg magad, és bíz magadban.

Mert Te Te vagy.

Puha Andrea

„... én e nem ép testemmel..”

A száz éve elhunyt Vámbéry Ármin üzenete a Carissimi olvasóinak

2013. szeptember 15-én világszeret megemlékeznek az egyik legnagyobb magyar utazó, a nemzetközi hírű Kelet-kutató, Vámbéry Ármin halálának centenáriumáról. Az ünnepek egyik színtere Dunaszerdahely: itt töltötte Vámbéry, akkor még Wamberger Ármin néven, gyermekkorát. A város évek óta példásan ápolja a tudós emlékét: két iskola, tér (Vámbéry mellszobrával), utca viseli nevét, ill. évenként nemzetközi konferencia taglalja érdemeit. A dunaszerdahelyi Lilium Aurum Kiadó pedig sorra adja ki műveit – 2001-ben így jelent meg önéletrajza *Küzdelmeim* címmel. A Vámbéry-életút és életmű iránt érdeklődők figyelmébe ajánlom a róla készült legfrissebb munkát: Lacza Tihamér Vámbéry Ármin és korunk c. dolgozata a somorjai Méry Ratio által ebben az évben megjelent *Zsinórpaddás* című kötetben olvasható.

E bevezető után a fogyatékos és egészségkárosodott embereknek szánt lap olvasója joggal teheti fel a kérdést: miért fontos, hogy a Carissimi is megemlékezzen az utazóról? Nos, egyrészt azért, mert a földink volt, másrészt – s ez a döntő érve e sorok írójának – mert fogyatékosként

tette közép-ázsiai–perzsiai nagy utazását az 1860-as évek elején. S nem is valamilyen, környezete előtt könnyen titkolható fogyatékossgal, hanem nagyon is szembeötlő „bénasággal” (sántasággal). Ez feltűnt 1861-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjainak is, akiknek dönteniük kellett Vámbéry kéréséről: hogy a testület neki ítélje a tudományos utazások előmozdítására rendelkezésre álló ezer forintot Közép-Ázsiába teendő útjának költségeire. Az akadémikusok hevesen támadták elnöküket, aki szerintük könnyelműen ítélte oda az ezer forintot Vámbérynek. Az ellenzők legfőbb érve az volt, hogy „az ilyen béna ember azt a hosszú utat ki nem bírhatja”, vagyis csak haszon nélkül dobnák ki az Akadémia pénzét.

Vámbéry jómaga is tisztában volt nemcsak vállalkozása veszélyeivel, hanem saját egészségi állapotával is, ezért az említett akadémiai ülésen elmondott Búcsúszavában így próbálta meggyőzni az utazása sikerében és hasznában kételkedőket: „...hová most szándékozom, egy a vad fanatizmus sugallatából mindenkit megvető és magánál alábbvalónak tartó, az európai civilizáció és annak fenytő kezétől távol eső durva népek közé megyek. Valamint nem nagyítani, úgy éppen eltitkolni sem akarom vállalatom nehézségeit, s minthogy sokak előtt feltűnőnek tetszhetik, én e nem ép testemmel, ily hosszú út viszontagságait megosztani eltökélem...”.

Ma már tudjuk, hogy „eltökéltsége” nemcsak szónoki fogás volt, hanem a saját testi állapotának és

főleg lelkierejének reális felmérésén alapuló s ezért a siker ígérését magában hordó komoly kijelentés. Ez a lelkierő segítette őt abban, hogy Közép-Ázsia forró sivatagjain ló-, tevé- vagy számárháton, sőt nem egyszer gyalog, botjára támaszkodva több száz kilométert tegyen meg. Teljesítményéhez csak a napjaink paralimpiáin részt vevő, szintén „nem ép testtel” versenyző sportolóké mérhető. Ezért is adtam a Vámbéry betegsége taglaló, a II. Nemzetközi Vámbéry-konferencián elhangzott előadásomnak az Egy 19. századi paralimpikon – orvostörténeti vélekedés Vámbéry Ármin „bénaságáról” címet. Előadásomban – amely *A kísérlet* folytatódik című, 2005-ben kiadott konferenciakötetben is megjelent – tisztáztam, hogy Vámbéry nem béna, hanem sánta volt. A *Küzdelmeimben* közzétett saját leírása alapján valószínűsíthető, hogy a ma Perthes-kórnak emlegetett betegség vezetett sántasága kialakulásához még gyermekkorában. A betegség mai hivatalos neve:

gyermekkori aszeptikus combfejnek-rózis. Az aszeptikus annyi, mint csíramentes, azaz nem fertőzőes eredetű, a nekrozis pedig elhalást jelent. A betegség mai neve jól kifejezi a kór lényegét: a csípőcsont vágójába, az ízületi árokba illeszkedő combfej az elhalás következtében csak rosszul illeszkedő ízületet alakíthat ki. Ez a „rossz” ízület nem bírja el a gyorsan növekvő gyermek testének terhelését, a gyermek önkéntelenül is kímélni kezdi a beteg oldali végtagját, sántít, a kímélt, óvott láb-izmok pedig zsugorodni kezdenek. Ez utóbbi következtében másodlagosan sérül a térdízület is: zsugorodás, ízületi merevség alakulhat ki benne. Így történhetett a kis Ármin esetében is; ezt a térdzsugort próbálta megszüntetni durva beavatkozással egy korabeli csontkovács.

A Perthes-kór nem életet veszélyeztető betegség, de a combfej alakváltozása következtében felnőttkorban csípőízületi kopás, koxarthrózis alakulhat ki. Feltételezhető, hogy a felnőttkori csípőmegbetegedések jelentős részét gyermekkorban lezajlott Perthes-betegség okozza.

A Perthes-kór leggyakrabban a 4. és 10. életév között alakul ki – tehát akkor, amikor a gyermek növekedése és mozgása rendkívül intenzív –, többnyire fiúknál. Általában csak az egyik oldalt érinti. Ezzel szemben a veleszületett csípőficam rendszerint kétoldali, és a lányoknál gyakoribb. E kritériumok alapján is megerősítve látom feltevésemet: Vámbéry betegsége Perthes-kór lehetett, melynek súlyos következményét, az élete végéig tartó sántaságot a csontkovács szakszerűtlen és durva beavatkozása is okozhatta. A Perthes-kór ma már – ha nem is százszázalékos sikerrel – korai műtét-

tel kezelhető, és az esetek többségében megelőzhető a tartós sántaság kialakulása.

Vámbéry azonban – mint saját maga utal rá – e testi fogyatékoságából

is hasznót tudott húzni: amikor béna koldusnak és hadzsinnak, azaz Mekktát megjárt zarándoknak álcázta magát – mint írja, „koldusbotomra a szó teljes értelmében támaszkodva” –, e valódi sántasága álcája többi elemének valódiságát is segítette elhíttetni zarándoktársaival, majd a bokharai és szamar-kandi udvar tisztségviselőivel. A sok nyeregben töltött óra számára amolyan fizioterápiás kezelés is volt, amely megacélozta testét, mert mint írja: „...jártam hegyen és völgyön át minden elképzelhető háttal állaton, sőt kedvemet leltem a lovas bravúrokban is, melyek, ha bénaságomra gondolok, ma is hihetetlennek tűnnek előttem. Felkaptam a vágató lóra, olyan ügyesen kapaszkodtam fel a magasán megrakott öszvérekre és tevékre, mintha kötél-táncosok körében nevelkedtem volna fel...” Sántasága természetesen szerzett neki kellemetlen órákat is, hiszen amikor tevéje el-

akadt a sivatag mély homokjában, gyalog kellett folytatnia útját, s „lábam bénasága miatt ilyenkor jobb kezemmel fokosomra kellett támaszkodnom, és e gyalogló útjaim közben egyszer úgy megdagadt a jobb karom, hogy napokon át pokoli kínokat szenvedtem miatta”.

Emlékezve az akadémiukon Vámbéry testi állapota keltette kételkedésére, nem meglepő, hogy ugyanez a kételkedés megjelent visszatérése után is. „Bölcs és tudós emberek fizikai lehetetlenségnek minősítették azt, hogy béna lábammal megtehettem volna utazásomat a messze Keleten, és kibírhattam volna az állítólag átélte veszedelmeket és fáradságokat” – emlékezik Vámbéry. Az „őszinte méltánylat a ritka kivételek közé tartozott” – olvashatjuk a Küzdelmeim lapjain –, ám ha e

méltánylat „a haza bölcsének”, Deák Ferencnek a szájából hangzott el, feleltette utazónkkal a sokkal gyakoribb becsmérlő megjegyzéseket. Deák Ferenc ugyanis ezt mondta: „Hagyjátok Vámbéryt, az az ember megszébbre ért el másfél lábával, mint nagyon sokan a két lábukon.”

Vámbérynk „küzdelmei” tehát azt az üzenetet közvetítik – s nemcsak a fogyatékosoknak, egészségkárosodottaknak –, hogy az ép testben ép lélek szlogen emlegetésekor vissza kell térnünk az eredeti, teljes idézethez: „Orandum est ut sit mens sana in corpore sano”, azaz: „Imádkozzatok, hogy ép lélek legyen az ép testetekben!”. Mert 2013-ban, a túlzó materializmus nyűgeitől megtisztult orvostudomány is elismeri: a lélekállapot, a lelkierő határozza meg a testi állapotot, nem pedig megfordítva.

dr. Kiss László

Pár másodperc

Az élni akarás példája

Tavaly karácsony előtt e-mail érkezett Királyhelmeacról: „Csótó László rokkantnyugdíjas rajztanár vagyok. Súlyos betegség után tíz éve tolószékbe kerültem. Jobb oldalam megbénult, ezért most bal kézzel rajzok, grafikázok. Nekem is jár az önök lapja, és szívesen küldenék a rajzaimból használható másolatokat.” A felajánlásnak örültünk, (eddig két számunkban közöltünk Csótó-grafikát), a közelmúltban pedig – az egyik régi, macskaköves utcában levő családi házukban tett látogatás során – személyesen is megköszönhettem a szép gesztust. A valaha rendkívül tevékeny grafikus életéért az orvosok a szerencsétlenség után egy fatkát sem adtak volna, ezért csodaszámba megy, hogy most kerekesszékekkel közlekedik, továbbra is alkot, könyvet ír. Egy óriási akaraterővel megáldott ember története kerekedik ki beszélgetésünkől, amelynek azért döccenői is voltak. A betegség ugyanis a mozgásközpontot kívül a beszédközpontot is érintette, tehát a szavak formálása sem ment mindig könnyen. Ilyenkor Gabriella asszony sietett a segítségünkre. Úgy, ahogy mindig is segítette, segíti férjét.

Tizenegy évvel ezelőtt negyvenhét évesen Miskolcon érte a baj. Súlyos sztrók (agyinfarktus, éreldugulás). „Három vagy négy másodpercig tartott az egész. Hallottam, ahogy szakadnak az erek az egész testemben. Úgy emlékszem, hogy a roham alatt verseket mondtam József Attilától és Vörösmartytól. Kómába estem, a jobb oldalam teljesen megbénult, meg kellett tanulnom használni a bal kezemet, de előtte azt is tornáztatnom kellett. Beszélni is újratanultam. Mindez egy évig tartott.”

„Magas volt a vérnyomása, de mint a férfiaknak általában, nem volt ideje orvoshoz menni. Az orvosok szerint csoda, hogy életben maradt – kapcsolódik be a beszélgetésbe Gabika. – Fél évig volt Magyarországon kórházban. Azért volt rá lehetőség, mert előtte Sátoraljaújhelyen a művészeti iskolában rajzot tanított, és volt tajkártyája. Az igazgatója sokat segített, mindenkit előkerített, akit csak tudott. Miskolcra átvittük Debrecenbe, a lányunk akkoriban ott volt egyetemista, majd Újhelyen is feküdt, mielőtt hazahoztuk volna. Az orvosok azt mondták, hogy

fekvő beteg lesz, ápoljuk. Nem fog ülni, hallani, látni, teljesen lemondtak róla. Ezzel szemben ha megkapaszkozik valamiben, fel tud állni, sőt még jár is: az egyik lábát előreteszi, a másikat én »tolom« utána. Itthon akupunktúrás kezelésben is részesült, a beszédközpontot és a járást is stimulálták. A rehabilitáció hosszadalmas és lassú volt. Nagy akarat volt benne. Azt mondták, hogy ritka az olyan beteg, aki ennyire akar. Az apja volt ilyen szívós. Fa dőlt a mellkasára, utána felállt, és rágyújtott egy cigarettára.” „A Csótó név kötelez. Úgy értékeltem magam, hogy nekem élnem kell – erősíti meg felesége szavait. – Ott voltam a halál küszöbén, és két alak visszanyomott onnan. Arra emlékszem, hogy egy pallón mentem át, és szemben volt két emberalak, az egyik fehér, a másik piszkoslila lepedőben. Megfogtak a hónom alatt, és felemeltek. Mondtam nekik, hogy még dolgom van a földön, erre ők visszatoltak. Az orvosok azt mondják, hogy ez hallucináció, de szerintem nem volt az. A rehabilitáció pedig keserves torna. Olyan volt, mintha koncentrációs táborban lettem volna.

Fájdalmas, kínozták az embert, de ezt jó értelemben kell venni. A gyógyulásért el kellett viselni. Az volt a fontos, hogy felépüljek.”

Közben azon gondolkodom, majd hangosan is kimondom, hogy nagy trauma, ha valaki hallja, érti, ami körülötte történik, de ő maga nem tud reagálni, nem tudja elmondani, mit szeretne. „Nagyon rossz érzés volt. Mindent értettem, de nem tudtam válaszolni. A kezem sem tudtam mozdítani.” „A szemével kommunikált. Kértük, hogy pislantson, ha érti, amit mondunk. Később már rámutatott a betűkre, és összeolvastuk őket” – szölt közbe a lánya, aki Debrecenben mindennap meglátogatta a kórházban. Öt évbe telt, mikorra már fel tudta emelni a bal kezét. Ekkor próbálkozott először azzal, hogy ceruzát fogjon. Előkerülnek az akkor készült rajzok: embekeket, alakokat ábrázolnak, még látszik rajtuk a bizonytalan vonalvezetés. Porcelánokra rajzokat égettetett, Gabika az utasításait követve segített. Végül a számítógépes grafikánál kötött ki, mert az könnyebb. „Most már nincs különbség a jobb vagy a bal kézzel készült rajzok között. Kezdetben volt, de már nincs.” Szerencsére nemcsak az íróasztalnak alkot. Rendszeresen vannak kiállításai, sőt betegsége óta több volt, mint korábban. Például a szülőföldön, Gömörben a Tornalján lakó

nagynéni segít a szervezésben. Májusban Királyhelmecen mutatták be az alkotásait, majd Nagykaposra vitték a képeket. Minden évben meghívják a dél-koreai Asropa nemzetközi művészeti kiállításra. „2002-ben levélben kerestek meg, azóta rendszeresen küldök nekik grafikákat. Általában háromat, ebből kettőt visszaküldenek. Az a céljuk, hogy összekapcsolják Európát és Ázsiát. 30–40 ország képviselteti magát a kiállításon, az anyagból katalógus készül. A kiállítás szervezője gyógyszert is küldött: értágítót, táplálékkiegészítőt. Úgy éreztem, használt.”

Gabika nem véletlenül tud segíteni az alkotás folyamatában, hiszen szakmabeli: együtt végeztek Nyitrán matematika–rajz szakon, 1976-ban. Ott ismerkedtek meg. A királyhelmeci alapiskolában tanított, egy éve rokkantnyugdíjas. „Férjem betegsége alatt végig tanítottam, közben ápoltam őt. Eléggé tönkrementünk bele, nagy türelem kellett hozzá a család részéről. Amíg ágyhoz kötött volt, emelgetni kellett, segíteni a zuhanyozáskor. Eleinte együtt alkottunk, én voltam a jobb keze. Ő eltervezte, én meg segítettem kivágni, ráragasztani a porcelánra a matricát, beraktam a kis kemencénkbe kiegészíteni – mutat a falon látható matricanyomatokra. – Aztán elfogytak a színes matricák, elromlott a kemence is, abbahagyta. Elkezdett egyedül rajzolni, később átváltott a számítógépes grafikára. Ha nyírni kell valamit, abban segítek, mert nem tudja bal kézzel

olyan pontosan kinyírni. Nem rendszeresen ugyan, de néha-néha eladni is sikerül képet kiállításon, meg ismerik már, és ha rajzot szeretne ajándékozni valaki, vásárolnak tőle.” Közben kiderül, hogy szakkönyvet is írt: képzőművészeti technikákat mutat be benne. Egyelőre csak néhány sokszorosított példány van belőle, egyet én is kapok ajándékba. „Jó lenne megjelentetni: átneézni, megszerkeszteni és nyomdát ta-

lálni. Nincs mindenre időnk és erőnk” – mondja Gabika.

Elég pár másodperc, és az ember élete gyökeres fordulatot vehet. Csótó László a főiskola befejezése után a királyhelmeci művészeti alapiskolában kezdett tanítani, majd Tiszacseryőn az alapiskolában és Magyarországon is dolgozott. Állandóan tevékenykedett, sok mindenbe belefogott. Létrehozta a

Ticcét, szavalóversenyeken zsűrizett. Az irodalomszeretete abban is tükröződött, hogy verseket illusztrált. Közben tehetséges gyerekeknek képzőművészeti táborokat szervezett Magyarországon, Hollóháza közelében. Felkarolta az itteni és ottani tehetségeket, nemcsak azokat, akik művészeti alapiskolába jártak. Tanáraik ajánlása alapján választották ki őket. A betegséggel mindez megszűnt. „Nagyon hiányzik. Van egy álmom: létrehozni egy közös tábort tehetséges mozgássérült és egészséges gyermekeknek. Ha valaki megszervezné, szívesen elmennék művészeti vezetőnek. De ehhez az akaraton kívül pénz is kell. Én ingyen is szívesen elvállalom. Nem tudom, ki vállalkozna a megszervezésére.” Gabika bizakodik: „Biztosan volna valaki. Vannak barátok, meg én is segítenék. Egy-egy napra most is elhívják véleményezni az elkészült munkákat, nyomtatokat készíteni. Elviszik a Ticcé-táborba is. Nem feledkeztek meg róla, nem fordultak el tőle az emberek. Ő is szívesen megy közéjük.” A gyerektáboron kívül más tervei is vannak: „Tovább akarok dolgozni, és szeretném magam tovább képezni a grafika szempontjából; szakirodalmat olvasni, tanulmányozni az ősi jelképrendszert. Ha megérem, jövőre leszek 60 éves. Nem ilyennek képzeltem az életem, de nem vagyok elégedetlen. Ez van. A kerekes szék segédeszköz ahhoz, hogy mozgásban legyek, és tudjak dolgozni.”

Mikor a példaképeiről érdeklődöm, az ősembert nevezi meg, hiszen ő találta fel a festészetet. Emberileg pedig a már elhunyt bodrogszerdahelyi Pista bácsi állt hozzá közel. „Biológus volt, trópusi növényeket termesztett fóliasátorban. Egy éjjel hóvihár jött, és mindent elpusztított. Harminc év munkája ment tönkre. Megkérdezték tőle, hogy most mi lesz, mit fog most csinálni. »Mi lenne? Kezdem előlről!« – hangzott a válasz.”

Csótó László a Palócföld egyik kis falujából, Balogiványiból származik. „Korán megnyilvánuló vizualitásom kibontakozását, kreativitásomat legerősebben a szülőföldről kapott élmények befolyásolták. Tornalján érettségiztem 1972-ben, majd 1976-ban a nyitrai Pedagógiai Fakultás képzőművészeti szakán szereztem diplomát. Pedagógusként tehetséggondozást vállaltam a nagykaposi és királyhelmeci művészeti népiskolában. 1979-ben öt társammal megalapítottuk a bodrogszerdahelyi és Ung-vidéki képzőművészek klubját, a Ticcét, amely ma már önálló társaságként működik. 1977 óta állítok ki rendszeresen hazai és külföldi galériákban, múzeumokban” – olvasható a honlapján.

Tóth Erika

„Ha van akarat az együttműködésre, hegyeket lehet megmozgatni”

Beszélgetés Gál Vera pszichológussal

Egy kicsi nógrádi faluból, a 700 lelket számláló Nagydarócról származik, a füleki gimnáziumban érettségizett, a Comenius Egyetemen pszichológia szakon szerzett diplomát. A csákányi gyógypedagógiai intézetben helyezkedett el, majd a pozsonyi Gyermekdiagnosztikai Központba került; jelenleg is ott próbálja gyógyítani a bántalmazott, fejlődési rendellenességgel vagy viselkedési zavarokkal küszködő, hátrányos szociális helyzetű kisgyermek lelkét.

A környezet, ahol felnőtt, mennyire volt hatással későbbi pályaválasztására?

Nagyon szép gyermekkorom volt. Szülőfalum intenzíven őrizte a hagyományokat, szüleim a Csemadokban, az akkori társadalmi szervezetekben tevékenykedtek, és bennünket, gyerekeket is mindenbe belevontak. Nemcsak üldögtünk a lócán tetlenül. Jártunk ki az aratáshoz, én a nagymamám főztjét hordtam szét az aratóknak, ebéd után elmostam az edényt. Beosztottak bennünket tűzvédelmi szolgálatra, megtanultunk felelősséget vállalni. Megtapasztaltuk, hogy milyen nehéz munka az aratás. Libapásztorok, dohányszedők is voltunk. Persze nem mindig akaródzott, de utólag úgy látom, hogy nagyon sokat köszönhetek ennek. A szülőknek megkönnyítette a nevelést, hogy a faluban egyöntetűek voltak a követelmények, a szabályok. Ugyanaz az értékrendszer volt a pap bácsinál, a tanító bácsinál, a szomszéd néninél, minden oldalról ugyanaz a hatás ért bennünket, ezáltal olvashatóbbak voltak a szabályok.

Két öcsém van: egy három és egy tíz évvel fiatalabb. Az idősebbik súlyosan értelmi fogyatékos. Sérülése orvosi műhiba következménye: születésekor halottnak vélték, és az anyát mentve fogóval húzták ki, súlyosan roncsolva a koponyáját és a törzsét. Aztán derült ki, hogy életben van. Őmiatta nagyon erős családi összetartás alakult ki nálunk: körülötte forgott minden, alkalmazkodtunk hozzá. Például nem használtunk porcelántányért, üveg poharat, ugyanis ha nehézkes kezével letette volna őket az asztalra, elrepedtek volna. Így viszont ő is megteríthetett, önthetett vizet a kancsóból. Gyógypedagógusok ajánlották a szüleimnek, hogy ne szigeteljék el, vonjuk be a házimunkába, és a körülményeket alakítsuk a képességeihez. Okosan állították azt is, hogy könnyebb hozzájuk hasonlóak között élniük,

mint naponta tudatosítaniuk a másságukat, korlátaikat. Ezért is próbálom nyugtatgatni édesanyámat, hogy ne legyen lelkiismeret-furdalása, mert hétévesen intézetbe adták az öcsémet. Ugyanis óriási különbség, hogy laikus vagy szakember nevel-e egy fogyatékos. Mivel a környékünkön nem volt megfelelő intézet, Budapesten egy bentlakásos foglalkoztató intézménybe került. Havonta látogattuk, az ünnepekre és a nyári szünetre hazahoztuk. Héttől tizenéves koráig élt ott; nagyon sokat köszönhetünk ennek az iskolának. Egyrészt megtanítottak bennünket arra, hogyan kell őt nevelni, őt magát pedig szocializálták, elsajátította azokat a készségeket, amelyek segítségével önállóvá, önellátóvá vált. Apró trükkök segítségével, amelyekre magunk nem jöttünk volna rá, megtanították önállóan mosakodni, öltözködni, összerakni a ruháját. Hogyan kell kulturáltan tüszenteni, orrot fújni, halkán beszélni, orron keresztül lélegezni... Írni-olvasni, számolni nem tanult meg, ugyanakkor bizonyos agyközpontjai nagyon magas szinten működnek. Jó a szókinca, a megfigyelőképessége, az emlékezőtehetsége, tudja, mi történt a környezetében 10-20 évvel ezelőtt, filmekre, hősök nevére emlékszik. Szereti a képes újságokat, a képek alapján összerakja a történetet. Miután Pestről hazajött, három évig otthon volt, majd a gácsi intézetbe került. Nincsenek jó emlékeink róla, mostohább körülmények között éltek. Most Losoncon van. Ott magasabb szinten foglalkoznak velük, sétálni, kirándulni, gyógyfürdőbe is elviszik őket.

Nem tudom elképzelni, mi lett volna velünk, ha nem volna intézetben. Ezt csak az értheti meg, akinek van fogyatékos a családjában. Nagyon sok energia, türelem, önfeláldozás, lemondás, alkalmazkodóképesség kell hozzá. Mellette nem lehet munkába járni, saját magunkra és a többi családtagra is figyelni. Kb. egy hároméves gyerek szintjén van. De míg egy gyermeknek meg lehet magyarázni, hogy ezt vagy azt nem szabad, és korához illő viselkedése kedves, elfogadható, egy 50 éves meglett férfinél a gyermek viselkedés nagyon zavaró, és nehéz egy életen keresztül elviselni. A fogyatékos gyermek mellett annyira kimerülnek a szülők, hogy 40-50 éves korukra maguk is rokkanttá válnak. Nem könnyű intézetbe zárni a gyermekünket, érzelmileg ezt sosem lehet feldolgozni! Mégis azt mondom, hogy a szülőnek is joga van emberhez méltóan élni és a család többi tagjának is megadni a kellő

gondoskodást. Ezzel nem dobja el magától a gyermeket! Lehet őt látogatni, gyakran hazahozni. Édesanyámnak mégis állandó lelkiismeret-furdalása van. Igyekszem őt vizsgáztatni: »Anyuka, ha Józsika otthon marad, lehet, hogy ötvenévesen lelkileg összeomlasz. Most 77 éves vagy, és még mindig tudsz róla gondoskodni, s nem vált céltalanul kóválygó falu bolondjává.«

Az öcsémet évente kétszer elhozzuk hozzánk egy-két hétre Pozsonyba. Családi házunkban nyolcan lakunk; velünk él a lányunk, vejünk, a két kis unoka, a fiunk és a menyünk, és mind a nyolc ember el tudja őt fogadni. Nagyon

József öccsével

jó hatással vannak rá a kutyáink is. Elfogadják őt olyanok, amilyen. Hangos beszéde sem zavarja őket. Egyszer egyik társa meghalt az intézetben, s neki évekig kényszeres gondolatai voltak: attól félt, hogy meghalhat ő vagy a szülők. Rettegett, ha egy kis seb volt a testén, azonnal elkaparta. Megtörtént, hogy tele volt a teste sebekkel. A kutyákhoz fűződő spontán kapcsolat és a róluk való gondoskodás feledtette el vele önmarcangoló gondolatait. Elfeledkezett a sebeiről, és azok a két hét alatt begyógyultak. »Aha, nem vérzek, nem halok meg!« És az is jólesett neki, hogy a kutyáink szeretik őt.

Fogyatékos öccse is szerepet játszott abban, hogy a pszichológusi hivatást választotta?

Részben. Gyerekekkel akartam foglalkozni. Nyáron, ha összejöttek a nagymamánál az unokák, én voltam a legidősebb, hét-tíz különböző korú gyerekről gondoskodtam, köztük a fogyatékos öcsémről és a mozgássérült szomszéd kisfiúról. Így tudatosítottam, hogy van hozzájuk türelmem, ezért óvónő szerettem volna lenni, de a tanárom rábeszélte az akkor nagyon jó színvonalú füleki gimnáziumra. Egy neurológus távoli rokonom javasolta aztán a pszichológiát. Nem bántam meg, hogy hallgattam rá, mert az öcsémnek köszönhetően nagyon sok

mindent tudtam már a gyakorlatból, volt bennem empátia a rászorultak iránt. Már csak az elmélet hiányzott. Az egyetem elvégzése után volt honnan merítenem.

Végül nem a fogyatékosokkal való foglalkozást választotta.

Az, hogy valaki érzelmi, értelmi, testi vagy érzékszervi fogyatékos, mindegy. A lényeg, hogy elfogadjuk ezeket a gyermekeket olyanoknak, amilyenek, feltétel nélkül tudjunk szeretni. Nem kell őket agyonsajnálni, mert a többségük képes a maga módján, a maga eszközeivel túlélni és bizonyos határok között érvényesülni. A gyakorlatban azt tapasztaltam, hogy a diagnosztika fontos, de még fontosabb a terápia, a család felkészítése, támogatása. Egy sérült gyermek szüleinek nagyon sok lelki támaszra van szükségük. Többségük akar nevelni, de nem tudja, hogyan. Ebben látom a tanácsadás lényegét. Mit kezdünk az epilepsziás, testi fogyatékos, vak kisgyerekekkel? Hogyan bánjunk a hátrányos szociális helyzetből érkező, magatartási zavarokkal küszködő gyermekkel? A legkönnyebb leírni őt. Rossz, ne hívjuk meg sehová, ne vegyen részt semmiben, mert úgyis elrontja, konfliktust szít. Nem az a megoldás, hogy pálcát törünk felette, hanem meg kell keresni az utat, amelyen ki tud bontakozni. A válságban levő családokat támogató Kulcs nonprofit szervezet nyári táboraiban két hét alatt gyönyörűen kivirulnak, és egészen

más embert tudunk visszaadni a szülőnek. Azért, mert szakszerűen foglalkozunk velük, elfogadjuk, megdicsérik őket. Némelyik szülő képes hosszan szapulni a gyermekét, és mikor megkérem, hogy mondjon valami jót is róla, azt válaszolja: »Ilyet tőlem ne kérjen, jót nem lehet mondani.« Ez nagyon szomorú. Ha megfogadja a tanácsunkat, hogyan viszonyuljon a gyerekéhez, mit változtasson a nevelésen, boldogan jön vissza: »Teljesen más lett a gyermekem; az életem is sokkal könnyebbé vált.« A fogyatékosok esetében ugyanígy van. Aki ki akar törni a bűvös körből, annak csak az útját kell egyengetni, és kéz nélkül is megtanul festeni. Az értelmi fogyatékos is képes bizonyos határig szocializálódni, szeretetreméltóan, bájosan viselkedni.

Hogyan emlékszik vissza pályafutásának kezdetére?

A csákányi gyógypedagógiai intézetbe, ahová az egyetem elvégzése után kerültem, részben családokból, de főleg a gyermekotthonokból küldték két-három hónapra a problémás viselkedésű gyermekeket kettőtől hatéves korig. Deprivált, szeretethiányos, (testileg, lelkileg, szexuálisan) bántalmazott, esetleg hiperaktív gyerekek voltak. Az otthonban gondoskodtak róluk, de senki sem foglalkozott az átélte lelki megrázkódtatásukkal. Nem tudták

kezelni a kísérő tüneteket (dadogás, bepisülés, agresszív viselkedés, alvászavar stb.). Mi mélyebben tanulmányoztuk a múltjukat, a családi hátteret, feltártuk, milyen traumákon mentek keresztül. Láttam, milyen a szeretetre éhes gyerek: állandóan csüng a tanító nénin, felhívja magára a figyelmet, féltékeny a társaira. A bántalmazott támad, dühkitörései, rémálmai vannak. Kitapasztaltuk, hogyan lehet ezeket kezelni. Nekem nagyon sok tapasztalatot adott az az időszak. Mivel egyetemistaként óvodában dolgoztam, és időközben a saját gyerekeim is megszülettek, párhuzamot tudtam vonni a normális és a problémás viselkedésű gyermek között. Mindez megerősítette a szakmai tudásomat, amelyre később a terápiát építeni tudtam az ilyen gyermekek kezelésekor.

A következő munkahelyén más feladatokkal szembesült?

1992-ben jöttem át a pozsonyi diagnosztikai központba. Itt már iskoláskorú, főként viselkedési problémás gyermekekkel és fiatalkorúakkal kerültem kapcsolatba. A magatartászavaroknak is mindig van hátterük, amelyet ki kell deríteni (nemtoródóm, elvált, agresszív, szeretetet adni nem tudó szülő, a gyengébb iskolai teljesítmény miatt vagy más okból való traumatizálás...). A felvételt kérheti a család vagy a gyermekotthon, vagy bíróság rendeli el. Nagyon bonyolult esetekkel találkozunk, sokan későn kerülnek be. A szociális osztály, a bíróság általában csak akkor lép, ha a gyermek már »a sínen fekszik«. Mindig a megelőzésről beszélünk, de a valóságban messze vagyunk tőle. A központban dolgozó szakembereknek a gyermek pár hónapos, féléves otléte alatt kell rájönniük, honnan ered a viselkedési probléma. Akár évekig is magával hordja a fel nem dolgozott traumát, élményeket, amelyek később iskolakerülés, agresszivitás, szófogadatlanság, állatkínzás, érzelmi labilitás, hisztérikus kitörések, esetleg kisebb-nagyobb bűncselekmények elkövetésével kerülnek felszínre. Sok energia befektetésével a legtöbbször sikerül feltárni az okokat. Van, akivel csak írásban tudunk kommunikálni, mert nem tudja vagy nem meri kimondani azt, ami érte (pl. szexuális bántalmazás). Sokat segítenek a rajzaik is. A kérdés az, mi lesz vele az otthonban vagy a családban, ahol már nem tudnak olyan szinten foglalkozni vele, hogy megoldódjon az általunk feltárt probléma, mert ehhez újabb több hónapos, esetenként többéves türelmes munka kellene. Sokszor a szakemberekben sincs meg a készség a szükséges terápiára, pedig ha a háttér nem fog kitisztulni, az ilyen sérült gyermek egy életen keresztül magával fogja cipelni a terhét. A problémát csak komplexen lehet kezelni, sok esetben akkor van esély eredményt elérni, ha fölkaroljuk az egész családot, ha bevonjuk a szomszédokat, az iskolát. Ha van akarat az együttműködésre, segítséget lehet megmozgatni!

Hogyan tud védekezni a segítő szakmákra jellemző kiégési szindróma ellen?

Fontos, hogy erős akaratú, érzelmileg stabil ember vegyen ilyen munkát, mert lelkiileg nagyon nagy nyomásnak van kitéve. Érzéketlen nem maradhat, mert akkor nem tudna együtt érezni. Még ha az évek folyamán megtanulja is valaki az irodájában hagyni a problémát, teljesen nem tud megfélekedni róla. Meg kell tanulni nemet mondani, mert a végtelenségig nem szabad feláldozni magunkat. Ha kimerülünk, senkinek sem tudunk segíteni. Valahol ésszerűen meg kell húzni a határt. Másrészt pedig meg kell tanulni az apró dolgoknak is örülni. Szakmánkban azonnal nem várható pozitív hatás, tehát türelmesnek kell lenni. Örök idealista vagyok, de a világ nem úgy működik, hogy minden jó legyen. Meg kell tanulni elfogadni a csalódást, a rossz végeredményt is: az egész világot megváltoztatni, megmenteni nem lehet. De ha egy cseppnyi sikert is elérünk, akkor már tettünk érte valamit; tiszta a lelkiismeretünk, ha minden tőlünk telhetőt megtettünk. Nem feladni, hanem harcolni kell. Ha kidobnak az ajtón, bemegyek az ablakon. Az én »energiabázisom« a családom, a távol élő szüleimet is beleértve. Mi mindent megbeszélünk, azt is, ami a munkában történt; ezáltal kiadjuk magunkból a feszültséget. Tanácsot ad a gyermekorvos lányom, a jogász férjem. Ez nagyon jó érzés. Tizenhat év után már jelentkeztek nálam is a túlterheltség nyomai. A sors a segítségemre sietett: én maradtam itthon gyermekgondozásin az első kis unokámmal, hogy a lányom tanulhasson. A két év alatt annyira feltöltődtem, hogy újból tele vagyok energiával. Úgyhogy folytatom tovább.

Milyen terveit, vágyait vannak, amelyeket szeretne megvalósítani?

Van egy álmom, amely már öt éve nem hagy nyugodni. Szeretnék olyan intézményt létrehozni, ahol ambuláns vagy bentlakásos formában fölkarolnánk a bántalmazott, traumatizált, fejlődési problémás óvodás- és iskoláskorú gyermekeket, akik nem tudnak megfelelni a normál nevelési követelményeknek. A feltárt problémákat kezelni is kellene, és ez szakemberek segítségével szinte lehetetlen. A rehabilitációs központban a szülők és a gyermekek segítséget kérhetnének, és szakszerűen, hosszú távon tudnánk velük foglalkozni, megelőzve ezzel a problémák későbbi halmozódását. Lehet, hogy ez idealizmusnak tűnik. Vannak barátaim, szakemberek, akik hozzám hasonlóan gondolkodnak, és segítenének benne, de sajnos, minden a pénztől függ. Az állam nem tartja szükségesnek, nekem pedig eddig nem sikerült előteremtennem a kezdőtőkét. De még nem adtam fel.

(t)

Elek Ilona nyugdíjas pedagógus

Egy látássérülteknek szóló „hangos” honlapra hívta fel a figyelmemet **Elek Ilona** Dunaszerdahelyen élő nyugdíjas pedagógus. A **Lapról hangra** című honlapon (www.laprolhangra.hu) a regisztrált látássérült látogatók számára önkéntesek olvasnak fel cikkeket különböző újságokból. Elek Ilona egy kedves ismerőse biztatására két és fél éve maga is jelentkezett felolvasónak.

Nem véletlenül. Pedagógusként óvodásoknak, majd kisiskolásoknak hosszú évekig naponta olvasott mesét, és amikor nyugdíjba ment, úr keletkezett az életében. „Egyedül maradtam a lakásban. A két fiam már családot alapított, a férjem egész nap kint dolgozott, nem volt kivel beszélnem – avat be az előzményekbe. – Korábban gyerekekkel foglalkoztam, most az idős emberek társaságára vágyom. Elmentem hát az idősek otthonába, és felajánlottam, hogy felolvasok a lakóknak. Laci bácsi, akiről kiderült, hogy annak idején édesapám kártyapartnere volt, megörült neki, és egy hosszú regény volt a kívánsága. Mikor az utolsó fejezetet mentem neki felolvasni, üresen találtam az ágát, így azt már főntről hallgatta. Most egy néninek novellákat olvasok. A többiek inkább beszélgetni szeretnek, pontosabban igénylik, hogy valaki meghallgassa őket. Gyerekekkel is kapcsolatban vagyok: hetente egyszer eljárók a kórházba, mesét mondok nekik. Nagyon boldog vagyok, mikor jövök el tőlük. Ilyenkor más az állapotuk, mint amikor odamentem, és ez csodálatos dolog. És van egy honlap, amelyen magyar népmeséket olvasok.”

A látássérülteknek szóló honlap munkájába is szívesen kapcsolódott be, ugyanis az édesanyja még az 1980-as években cukorbetegség szövődményeként megvakult. Számára a lőcsei speciális könyvtár akkor még orsós magnón lejátszható hangoskönyvei jelentették a szórakozást. „Annak idején édesanyám kapott tőlük egy listát, arról választhatott; aztán jött egyszer egy levél, hogy »Sándor néni már az összes magyar hangoskönyvünket kikölcsönözte, nem tudunk újat ajánlani«. Ez megmaradt bennem, és

miután akkor nekem segítettek, mert helyettem olvastak az édesanyámnak, most hadd olvassak én másnak. Édesanyám betegsége óta mindig is feladatomnak tartottam, hogy a másra felhívjam a gyerekek figyelmét az óvodában és az iskolában – mondja. – Egy-egy órán bemutattam a különböző foglalkozásokat, például eljátszottuk, hogy vakok vagyunk. Akkoriban a vakok szervezete kiképzést tartott a hoz-

zártartozóknak arról, hogyan segítsünk a látássérülteknek. Nagyon jó dolgokat mondtak, és azokat a tanítványaimnak is megtanítottam.”

A **Lapról hangra** című honlapot azért hozták létre üzemeltetői, mert még ma is számtalan újság, heti- és szakmai lap kizárólag nyomtatásban jelenik meg, így nem elérhetők a látássérült emberek számára, s ez jelentősen beszűkíti tájékozódási lehetőségeiket. A látó emberek úgy segíthetnek nekik, hogy felolvasnak egy-egy újságcikket, számítógép vagy okostelefon segítségével rögzítik, majd a felvételt a honlapon keresztül megosztják a látássérült emberek közösségével. „Kezdetben nem tudtam, hogy mire volna igény. Azt olvastam fel, amiről úgy gondoltam, hogy ha nekem tetszik, akkor valószínűleg más is érdekel. Egészségügy, gyermeknevelés, Vekerdy Tamás olvasói levelekre adott válaszai, növénytermesztés, történelem, földrajz. A fiamtól kaptam Rubicont, National Geographicot; és a Carissimiben is sok olyan cikket találok, amelyet szívesen felolvasok. Most már előfordul, hogy reagálnak a hallgatók, témát is kérnek. Nagyon kedvelik például a humort. Ami gondot okoz, az az idegen szavak kiejtése.”

Elek Ilona a hét minden napjára talál elfoglaltságot. Azoknak segít, akik vigaszra szorulnak, vagy látássérülésük következtében kevesebb információhoz jutnak. „Célok itt, Szlovákiában is megteremtteni ezt a lehetőséget a magyar rászorulóknak számára. Szívesen olvasnék fel akár novellát, regényt. Én ezt nem munkának veszem, nekem is szükségem van rá. Nagyon szeretem csinálni.”

(t)

A vakok lőcsei Matej Hrebenda Könyvtárában (Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu) jelenleg 110 magyar hangoskönyv van. Ez nem sok, de a digitális részleg osztályvezetője, **Végh Norbert** érdeklődésemre elmondta, hogy örülnének, ha többen keresnék a magyar regényeket. A Magyar Elektronikus Könyvtárból (MEK, www.mek.oszk.hu) is vesznek át műveket. Elektronikus formában 3250 könyv (ebből 50 magyar nyelvű) letölthető a honlapjukról (www.skn.sk). A hanghordozón lévőket megrendelésre postán is elküldik. Kolléganője, **Alena Repaská** hozzátette: ha nincs meg náluk a kért mű, megszerzik, ugyanis jó kapcsolatokat ápolnak a magyarországi partnerintézményekkel. Igény esetén szívesen vásárolnának is magyar hangoskönyveket. A szolgáltatás ingyenes.

„Egy hét alatt megfordulhat az élete”

A Bliss Alapítvány munkatársai a Nefelejcs Házban

Lapunk idei első számában beszámoltunk a múlt év decemberében a budapesti Bliss Alapítvány székházában tartott ötnapos szemináriumról, ahol több szlovákiai szakember és szülő megismerhette az augmentatív (lat. bővített) és alternatív kommunikáció (AAK) alkalmazási területét. Tavasszal a szenci Nefelejcs Ház egyik munkatársa hasonló tanfolyamon vett részt Budapesten, június elején pedig az alapítvány három szakembere látogatott el a Madarász Ildikó vezette Nefelejcs Házba, hogy felmérje ottani súlyosan, halmozottan sérült gyermekek és fiatalok képességeit, s tanácsot adjon fejlesztésükhöz.

Dr. Kálmán Zsófia, a Bliss Alapítvány ügyvezető igazgatója elmondta: egy sikeres pályázatnak köszönhetően nyílt lehetőségük arra, hogy a nagyon speciális szaktudásukkal segítséget nyújtsanak a környező magyarul nem beszélő területeken élőknél. „Ez egyrészt módszertani segítséget jelent. Azokat a kollégákat: gyógypedagógusokat, logopédusokat, fogyatékos gyermekekkel foglalkozó egyéb szakembereket, akik eljönnek az általunk szervezett tanfolyamokra, ki tudjuk képezni, módszereiket modernizálni, eszköztárukat bővíteni. Másrészt felajánlottuk a projekt keretei között, hogy helyszíni vizsgálatot tartunk Szencen, mert lehetetlen Budapestre elhozni egy csomó nagyon sérült, mozgásképtelen gyermeket. Úgyhogy eljöttünk megmutatni a Nefelejcs Házban dolgozó nevelőknek, gondozóknak, gyógypedagógusoknak, hogyan segíthetnének ezeknek a nem beszélő gyermekeknek, fiataloknak abban, hogy jobban kommunikáljanak, jobban ki tudják magukat fejteni.”

A vizsgálat

A Nefelejcs Házban nagy várakozás és izgalom előzte meg a látogatást, mert miközben naponta igyekeznek tudásuk legjavát nyújtani, bizonyítva mély emberségüket, a súlyosan fogyá-

zést adó eszközök segítségével. Mind-egyikük más-más megközelítést, eszközt igényelt. A szakemberek munkáját nehezítette ugyan, hogy a legtöbb esetben tolmácsra volt szükségük, de Juhász Ágnes orosz nyelvi ismereteit felhasználva hamar megértette magát

Kálmán Zsófia értékeli

tékos klienseik iránti szeretetüket, szenvedésük enyhítésére irányuló elkötelezettségüket, abban reménykedtek, hogy a Bliss Alapítványnál kifejlesztett speciális módszerek megismerése révén az eddigieknél hatékonyabban végezhetik tovább munkájukat. A Bliss Alapítvány Segítő Kommunikáció-módszertani Központjának háromtagú vizsgáló csoportja: **dr. Juhász Ágnes** logopédus, pszichológus, a központ igazgatója, **Paless Eszter** konduktor-tanító, kommunikációs szakember, igazgatóhelyettes és Kálmán Zsófia egész nap folytatták a vizsgálatokat. Igazi csapatmunkának lehettünk tanúi: félszavakból, olykor egy-egy szemvillanásból is értették egymást. A vizsgálandó személyekkel Juhász Ágnes vette fel a kapcsolatot, próbálta felmérni képességeiket különböző kártyák, hang- vagy fényjel-

a gyermekekkel. Mindegyikük esetében a hosszú és alapos vizsgálat után mindhárman kifejtették véleményüket, és Paless Eszter javaslatot tett a kommunikációt segítő eszközökre. Kálmán Zsófia azonnal számítógépre írta a zárójelentést, amely tartalmazta a vizsgálat eredményét, valamint az ajánlott módszereket és eszközöket. „Az alapszakmám gyermekgyógyász, ehhez tanultam hozzá mindenféle olyan területet, amely szükséges ahhoz, hogy az ember komplex módon át tudja tekinteni ezt a területet – mondja az igazgatónő, mielőtt összefoglalja vizsgálati módszerüket. – Reggel beültünk hárman egy kocsiba, megpakoltuk a táskáinkat vizsgálóeszközökkel, hangadó gépekkel, tesztanyagokkal. Mi Juhász Ágnessel már 1986 óta vizsgálunk együtt, és módszerünk ennek a több mint 25 évnek a

terméke, mert nem beszélő, nem vagy nehezen mozgó gyermeket vizsgálni nagyon nehéz. Legelsősorban a reakcióira figyelünk: hogyan alkalmazkodik a helyzethez. Elfogadja, nem fogadja el, hogyan fogadja az új, ismeretlen személyeket, könnyen vagy nehezen barátkozik, lehet-e vele kooperálni, mutat-e hajlandóságot együttműködésre, megérti-e, hogy feladathelyzetben van, és hogy mit várnak tőle? Amit tőle várnak, hogyan érti meg: szavakkal, vagy ha inkább megmutatjuk neki? Figyeljük valamennyi, érzelmi, akarat, kommunikációs, mozgásos rezdülését, és természetesen kikérdezzük azokat, akik őt a legjobban ismerik, legyen az szülő vagy tanár.”

Az eszközök

Mivel az augmentatív és alternatív kommunikációhoz olyan speciális eszközök kellenek, amelyekhez nem egyszerű hozzájutni, a Bliss Alapítvány nagyon jól felszerelt kölcsönzöt működtet, és ingyen kölcsönöz eszközöket a rászoruló családoknak, intézményeknek. „Ennek egyetlen feltétele – magyarázza Kálmán Zsófia –, hogy kapcsolatban maradjanak velünk, és rendszeres visszajelzést adjanak arról, hogyan sikerült használni ezeket az eszközöket. A kölcsönzés azért sokkal jobb, mint ha a szülő vagy

az intézmény maga venné meg őket, mert rendkívül drágák, a világpiacon nagyon kevés cég gyártja őket: ugyanaz a három-négy gyár látja el az egész világot. Egy gyermek elég hamar kinövi őket: elkezdjük tanítani valamelyiknek a használatára, és ha megtanulta, akkor tovább kell lépni. De ha a szülő már megvette, akkor nem jó szívvel fogja kidobni, és lehet, hogy nem lesz pénze a következőre. Mi felvagyunk készülve arra, hogy a legelemibb szinttől a legmagasabbig eszközöket tudjunk adni, mindig azon a szinten, amelyiken az illető éppen van. Most csak vizsgálóeszközöket hoztunk, mert ezeknek szigorúan egyénre szabottnak kell lenniük. Hét gyermeket vizsgáltunk, hét különböző módszert ajánlottunk; ezekhez tizenhét különböző eszköz kell. Összeállítjuk a javasoltaknak a listáját, és össze is készítjük őket. Aztán vagy eljön valaki értük egy vagy két nagy táskával, és elhozza, vagy pedig feladjuk postán, de az nagyon drága lenne. A kapcsolattartásra pedig azért van szükség, mert két-három hónap alatt kiderül mind a szülő, mind a tanár számára, hogy érdemes-e egyáltalán az adott eszközzel foglalkozni, mert addigra már valami apró eredménynek mutatkoznia kell. Ha semmi sem mutatkozik, ha soha nem használják, vagy azt mondják, hogy ennek nincs értelme, akkor az egész dolgot át kell gondol-

ni: hogy az illetőnek tényleg erre az eszközre van-e szüksége, és a közeg, amelyben van, elvárja-e tőle, hogy valóban használja, vagy semmit nem vár el tőle, és az eszköz ott pihen valahol. Túl sok a tényező, és sikertelenség esetén mindegyiket számba kell venni. Ha pedig úgy látszik, hogy a gyermek jól halad, ügyesen használja az eszközt, akkor meg azt kell átgondolni, hogyan tudunk továbblépni.”

Eredmények

Különböző súlyosságú esetek vannak. A kommunikációs zavarral küszködő személy, a vele foglalkozó szakember és természetesen a szülők, hozzátartozók szeretnék, ha könnyebbé válna a kommunikáció, jobban meg tudnák érteni egymást. De vajon ezek az eszközök mennyire segítenek? Kálmán Zsófiának gazdag tapasztalatai vannak ezen a téren is: „Annál tudunk látványosan, gyorsan jó eredményt elérni, akinek jók az értelmi képességei, nagyon nagy benne a kommunikációs vágy, nagyon szeretne közölni dolgokat, kapcsolatban lenni a világgal, de nem tud, mert fizikailag nincsenek hozzá eszközei. Ha egy ilyen ember számára kommunikációs módszert, eszközt biztosítunk, nagyon látványos az eredmény. Merem állítani, hogy akár egy hét alatt megfordulhat az élete. Minél alacsonyabb az értelmi képességek szintje, annál kevésbé látványos a kommunikáció hiányossága, mert az illető azt a keveset, amelyre szüksége van, a saját módszereivel – egy kis sírással, mutogatással – kifejezi, tehát nem szenved meg annyira a kommunikáció hiányát, mint mondjuk, a környezete, amely szenved attól, hogy nem tudja kitalálni, mit akar a gyermek. Segíteni ott is kell, de a nagyon jó értelmi képességű, nagyon rossz mozgású embereknél a leglátványosabbak az eredmények.”

*Juhász Ágnes
kapcsolatot teremt*

(t)

Beszédhibák és nyelvfejlődési zavarok gyermekkorban

A szakemberek azt mondják, hogy egyre több a beszédhibás (pösze, dadogós, hadaró) és nyelvfejlődési zavarral küszködő gyermek. Az okok közé sorolják, hogy ha mozognak is, nem jól, illetve a szülők nem beszélgetnek velük, hanem a tévé beszél hozzájuk. Egyetért-e ezzel Cséfalvay Zsolt logopédus, egyetemi tanár, a Comenius Egyetem Pedagógiai Kara logopédiai tanszékének a vezetője?

A mozgás is lehet, de általában sokkal diszkrétebb dolgok vannak a háttérben. Nagyon gyakori a középfülgyulladás, amikor a fejlődés során valaki hosszú ideig nem jól hall, s elsajátításának a folyamatában rosszul kódolja a nyelvet; ennek kapcsán is kialakulhatnak beszédhibák. Vagy egyéb diszkrét zavarok folytán, amelyekre eddig nem is gondoltunk. A másik felvetés teljesen igaz: minimálisra csökkent a szülő és gyermek közötti verbális interakció. Ritkán ülnek le együtt mesekönyveket nézegetni, ami korábban teljesen természetes volt. Egy kutatás kimutatta, hogy az olvasás elsajátításának egyik nagyon fontos feltétele bizonyos olvasástechnikai készségeknek már akkor történő elsajátítása, amikor a gyermek még nem ismeri a betűket. A szülővel együtt nézegeti a könyvet, s látja, hogy balról jobbra megyünk, megtartunk bizonyos rendszert; rámutat betűkre, látja a szöveget, vizuálisan találkozik vele, és automatikusan elsajátít az olvasás folyamatához szükséges részképességeket. Az sem jó, ha valaki keveset találkozik aktívan a nyelvvel: ritkán tanul, keveset ritmizál versikéket; ezek nagyon fontosak bizonyos nyelvi képességek kialakulásához.

Milyen tünetekkel és a gyermek hány éves korában ajánlatos szakemberhez fordulni, és milyen következménye lehet, ha valaki az anyanyelvét nem ismerő logopédushoz kerül?

Ha a megkésett beszédfejlődés gyanúja áll fenn (amikor a gyermek kétéves korában nem használ legalább tíz értelmes szót, nincs igénye kommunikálni a közvetlen környezetével sem, nem jelezi, ha valamit szeretne, stb.), akkor mindenképpen hasznos felkeresni a logopédust. Szakemberhez kell fordulni, ha hároméves kora körül beszédfolyamatossági zavara (dadogás) van, és ez spontán módon nem múlik el néhány hónap múlva. Egyszerűbb pöszeség esetén elég négy és fél vagy ötéves korban felkeresni a logopédust, ám ha több hang kiejtése okoz gondot, akkor ajánlatos korábban is. Háromévesen fontos szakemberhez vinni, ha nehezen vagy alig érthető szavakat, a korához képest túl egyszerű nyelvtani szerkezetű (pl. csak egy vagy két szóból álló) mondatokat használ.

Fontos, hogy mindenkit az anyanyelvén vizsgáljanak, akár gyermekről, akár felnőttéről van szó. Olyan nyelvi és beszédteszteket kellene használni, amelyeket a magyar popu-

láción sztenderdizáltak (egységesítettek), tehát nem lehet csak gyorsan lefordított teszteket alkalmazni. Nálunk azonban kevés a magyar logopédus. Az egyetemen jelenleg egy vagy két hallgatónk van. Az egész kezelés is sokkal hatékonyabb, ha az anyanyelven történik. A magyar anyanyelvű logopédus sokkal jobban tud kontaktust felvenni a gyermekkel, közvetlenebb köztük a kapcsolat. Egy jószívű és jóhiszemű szlovák logopédus is sok mindent elmondhat a szülőnek, s a terápiát az fogja otthon végezni; mert ha egy gyermek nemigen sajátította el a másik nyelvet, és azon folyik a terápia, hatékonysága, sajnos, nem lesz megfelelő. **A szülőtől nagyon sok függ.** A logopédusok nem tudják olyan gyakran behívni a gyermeket terápiára, amilyen gyakran szükséges volna: kéthetente van rá lehetőség, de van, ahol csak havonta történik, ez pedig nagyon kevés. A rendelőben töltött fél óra vagy húsz perc csak arra jó, hogy a szakember bemutassa és elmagyarázza a szülőnek, hogyan kell végezni a foglalkozást. A legtöbb beszéd- és nyelvi zavar nál a beszédhiba súlyosságától és típusától függően napi fél-egy óras otthoni foglalkozásra van szükség. **A diszfáziának** (megkésett és akadályozott beszédfejlődés) például nagyon sokra. Dadogás esetén is nagyon hasznos, ha a szülők elsajátítják a megfelelő stratégiát, és nekik maguknak is egész nap úgy kell kommunikálniuk. A megkésett beszédfejlődésnél a gyermek nyelvi szintjénél egy fokozattal előbbre kell lépniük, de nem sokkal többel, mert akkor az nem profitál belőle. A szülőnek új stratégiákat kell elsajátítania a gyermekkel való kommunikációban. Ezen

áll vagy bukik a dolog. A gond az, hogy nem minden szülő alkalmas erre. Ilyen esetben kisebb is a javulás. Azt tapasztaltuk, hogy a terápia hatékonysága nagyon-nagyon szülőfüggő.

A beszéd- és nyelvi zavarok milyen hatással vannak az iskolaérettségre, illetve később az írás és olvasás elsajátítására?

A nyelvfejlődési zavar, tehát a megkésett beszédfejlődés, ill. fejlődési diszfázia – de a súlyosabb beszédzavar is – sokak szerint lehet, hogy egy körképbe sorolható a majdani diszlexiával. Elképzelhető, hogy a diszlexiás gyermekek óvodáskorukban enyhé nyelvi zavarokkal küszködtek, csak

ezeket nem diagnosztizálta senki. Tanszékünkön egy neuropszichológus kollégánál olyan eljárást állított össze, amellyel kiszűrhetők a diszlexiaveszélyeztetettek, azok, akiknél az egyik lényeges dolog, a nyelvi zavar négy-öt éves korban megállapítható.

Milyen okai lehetnek a dadogásnak?

Különbélek. Az igazi nem mindig deríthető föl. Kis százalékban igaz, hogy a gyermek neurotikus, vagy hogy a dadogást ijedség okozta; sokszor a nyelvi fejlődés zavara van a háttérben. Úgy látszik, hogy ha a nyelvfejlődés időszakában – három-négy éves korban – nagy teher hárul

valakire, akkor képtelen a nyelvet feldolgozni, kivitelezni, és ez dadogásban nyilvánul meg. Háromévesen a gyermek néhány hónapig gyorsabban gondolkodik, mint ahogy kivitelezni tudja, ez elfogadható; de ha három-négy hónapról tovább tart az ilyen állapot, elképzelhető, hogy kialakul a dadogás. Az előzőt úgy hívják, hogy fiziológiás vagy élettani dadogás. Terápiával lehet rajta segíteni. A következő időszak, amikor kialakul a dadogás, az iskolába lépés ideje, majd a serdülőkor. A leggyakoribb az óvodáskorban kialakult dadogás. Itt a terápia hatékonyságát illetően nem lehetünk túlzottan optimisták, csak bizonyos százalékban tudunk segíteni.

Ha a nyelvfejlődési zavarokat nem diagnosztizálják, súlyos következményei lehetnek: az illető rosszabbul tanul, nehezebben kommunikál, nehezebben tanul olyan tantárgyakat, amelyek elsajátítása nyelvfüggő: történelem, magyar nyelv, idegen nyelvek. Ilyen szempontból a sorsa picit megpecsételődik.

(t)

Beszédzavar: A kivitelezésnek (a nyelv alkalmazásának) zavara (pöszesség, dadogás, hadarás).

Nyelvfejlődési zavar (megkésett beszédfejlődés vagy fejlődési diszfázia): A nyelv a gondolkodás, a gondolatok, érzelmek kifejezésének az eszköze, az agyban történő folyamat, a beszéd megértésének és a majdani beszéd előkészítésének képessége. A nyelvi zavar fejlődési rendellenesség, a nyelvi fejlődésben tapasztalható elmaradás. Ide tartozik pl. az agrammatizmus, amikor nem a nyelvtani szabályoknak megfelelően beszél valaki. Ugyanakkor nem kell, hogy beszédhibája legyen (bár lehet): tisztán ejtheti ki a szavakat, de helytelenül ragoz.

Montessoriori elvei az integrált bölcsődei nevelésben

(Folytatás az előző számból.)

Szeretnénk közzétenni pár ötletet, amely Montessoriori elvein nyugodva a bölcsődés korosztályban otthon, intézményi csoportban vagy a korai fejlesztés, ezen belül is az egyéni fejlesztés részeként felhasználható. A táblázat azt is szemlélteti, hogy milyen széles körű fejlesztési lehetőséget nyújt egy-egy Montessoriori-eszköz.

A fejlesztendő területeken használt rövidítések: Nagymozgás: mászás (M), állás (Á), járás (J), egyen-

súlyérzék (EÉ), térérzékelés (TÉ). Finommotorika: fogás-elengedés (FE), szem-kéz koordináció (SZKK), eszközhasználat (EH). Kognitív funkciók: vizuális figyelem (VF), auditív figyelem (AF), emlékezet (E), érzékelés-észlelés (ÉÉ), gondolkodás (G). Kommunikáció: befogadó nyelvi készség (BNYK), kifejező nyelvi készség (KNYK). Önkiszolgálás: étkezés (É), öltözködés (Ö), tisztálkodás (T), szobatisztaság (SZT).

Fogpiszkálók lyukba dugása

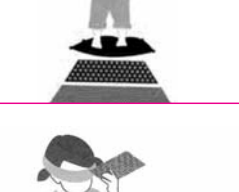

E, TÉ

FE, SZKK

VF, G

É

– malacperselybe való pénzdobás

	CD-k felfűzése		FE, SZKK				<ul style="list-style-type: none"> – régi magnókazetta ujjal való visszatekerése – CD lejátszóba tevése, elindítása – CD tokjának kinyitása
	Csatok ki-be kapcsolása		SZKK, EH	VF, G		Ö	<ul style="list-style-type: none"> – fiókok ki-be húzása – patentkapocs használata
	Zörejek keltése különböző magokkal		SZKK	AF, ÉÉ			<ul style="list-style-type: none"> – ugyanez kisebb-nagyobb magokkal, kavicsokkal – különböző anyagú (műanyag, fém-, üveg-, papír-) dobozokban – hangok alapján történő párkeresés
	Homok kanalazása, szitálása	EÉ	SZKK	VF		É	<ul style="list-style-type: none"> – a kanál típusa változhat – a szita is lehet kisebb-nagyobb, ritka vagy sűrű szövésű
	Virág vázába válogatása		FE, SZKK	VF		É	<ul style="list-style-type: none"> – szálas virág szedése kiskertből – váza vízzel való megtöltése – színek szerinti válogatás – virágok típusa szerinti válogatás
	Csipeszek szín szerinti válogatása		SZKK, EH	VF			<ul style="list-style-type: none"> – méret vagy típus szerint is lehet válogatni
	Kupak csavarása üvegekre		SZKK	VF, G		É	<ul style="list-style-type: none"> – parafadugó ki be dugása (már kibontott palackkal)
	Akadálypálya építése párnákból	EÉ, TÉ		ÉÉ, VF			
	Különböző tapintású textilek válogatása			ÉÉ, G			<ul style="list-style-type: none"> – először nem kell bekötni a gyermek szemét, csak később nehezsítjük a feladatot

(Pitamic, 2010; Bläsius, 2012)

Dobrovódszky Anikó

Fészek Gyermekotthon és Bölcsőde, Pécs, fejlesztő; dobriani@yahoo.de

Mede Perla

ELTE BGGYK, Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszéki Csoport; medeperla@gmail.com

A specifikus tanulási nehézség feltételezett okai

Kellemetlen helyzet a szakember, de főleg a szülő számára, ha azt kell tudomásul vennie, hogy a gyermek állapotának oka ismeretlen. Ilyenkor természetes törekvés a feszültség enyhítésére, ha az ember feltételez valamilyen okot.

A specifikus tanulási nehézségek magyarázatára számos elmélet létezik. A legtöbb feltételezi az agyműködés károsodását. Ezek az elméletek nem zárják ki egymást, mivel mindegyik megmagyarázhatja a tanulási nehézség kialakulásához vezető eseményláncolat egy-egy elemét. Igen kicsi annak a valószínűsége, hogy a tanulási nehézség egyetlen okra volna visszavezethető. Sokkal inkább okok egész sora látszik felelősnek az állapot létrejöttéért.

A tényezőket két csoportba oszthatjuk: genetikaiak és környezetiek. A genetikai tényezők szerepére komoly bizonyítékok vannak. Tanulmányok egész sora bizonyítja, hogy a specifikus tanulási nehézséggel küzdő gyermekeknek vannak ugyanilyen problémáktól szenvedő közeli rokonaik. Az öröklés módja azonban egyelőre nem ismeretes.

A tanulási nehézség minden fajtája lényegesen többször érint fiút, mint lányt. Ezenkívül sokkal gyakrabban jelentkezik olyan gyermekeknél, akik bizonyos genetikai betegségben szenvednek.

Számos vizsgálat irányult annak megállapítására is, hogy a terhesség alatt, a

vajúdas során, szüléskor és közvetlenül a születés utáni időszakban jelentkező problémák összefüggésben állnak-e a specifikus tanulási nehézségekkel. Az eredmények nem egyértelműek: némelyik esetben kimutatható kapcsolat, másokban nem. Egyes tanulmányok szerint bizonyos tényezők együttes fennállása jobban összefüggésbe hozható a tanulási nehézségekkel, mint az egyes tényezők önmagukban. Mások pedig azt találták, hogy a tanulási nehézségek kialakulásának valószínűsége nagyobb, ha ezekhez a tényezőkhöz társadalmi és gazdasági nehézségek járulnak.

Azokat a tényezőket, amelyek még a megszületés előtt játszhatnak szerepet, nem könnyű tanulmányozni. Nehéz meghatározni az idetartozó betegségeket, ezért jelenlegi ismereteink alapján nem zárhatjuk ki őket az okok közül.

Elméletek az agyi károsodás, fejlődési és működési rendellenesség, valamint érettség szerepéről:

A kimutathatatlan agykárosodások elmélete: Egyes esetekben a bizonyítottan agyi károsodást szenvedett gyermekeknél tapasztalható tanulási gondok jellegzetességei hasonlítanak a specifikus tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek problémáihoz. Például a súlyos vírusos agyvelőgyulladásra átesett gyermekek pontosan ugyanolyan módon maradnak el korcsoportjuk teljesítményétől a tanulásban, mint azok, akik eleve tanulási nehézséggel küzdenek. Egy korábban jól olvasó gyermek a betegség után az olvasásban visszaeshet egy diszlexiásnak a szintjére, bár egyéb területeken megmarad korábbi fejlettsége. Más gyermek a betegség után hiperaktívvá, meggondolatlaná és figyelmetlenné válik. A változások összefügghetnek az agy egyes részeinek sérülésével, bár nem minden esetben. Fölvetődik tehát a kérdés,

hogy a specifikus tanulási nehézségek nem olyan agyi sérülések következményei-e, amelyeket a ma rendelkezésünkre álló eszközökkel nem tudunk kimutatni. Az agyban az idegsejtek viszonylag kis, de esetleg fontos területen történő károsodása egyelőre kimutathatatlant számunkra.

A kismértékű agyi fejlődési rendellenesség elmélete nagyon hasonló az előzőhöz. Az agy sérülése helyett azonban azt feltételezi, hogy magzati életkorban az agy nem fejlődött megfelelően. Ez a fejlődési rendellenesség oly módon érinthette az idegsejtek képződését és elhelyezkedését, amely a későbbiekben gátolja az agy tanulási képességét. Az elváltozás azonban olyan kicsi lehet, hogy az orvosi eszközök, vizsgálatok nem mutatják ki. Ez az elmélet jól illeszkedik a genetikai tényezőket feltételező elgondoláshoz, hiszen az agy kialakulását és fejlődését a gének határozzák meg.

Az agy fejlődésének visszamaradása, vagyis az éretlenség elmélete: Mindannyian tudjuk, hogy a gyermek növekszik és fejlődik: mind többre képes.

Nem tudjuk azonban, hogy az értelem kibontakozása során milyen változások történnek az agyban. A fejlődési visszamaradás elmélete azt feltételezi, hogy a specifikus tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek agyában még nem ment végbe a megfelelő fejlődés, ezért maradnak el a tanulás több területén. Nemcsak lemaradnak társaiktól, hanem a tanulás módjában is különböznek tőlük.

Az esetek többségében azonban lehetetlen megmondani, hogy ezek a tanulási módban mutatkozó különbségek a gyermek tanulási nehézségéből erednek-e, vagy pedig okai annak.

Fehér Anna gyógypedagógus

„Szuper jó volt!”

Köszönet segítőinknek

A Carissimi Nonprofit Alap szervezésében júniusban két eseményre került sor. Az egyik a kelet-szlovákiai Ájban tartott szakmai nappal egybekötött háromnapos ismeretterjesztő körút volt értelmi sérült fiatalok és szüleik számára. A nagytárkányi családi napot pedig közösen

Énektanulás Hajtman Kornéliával

szerveztük a Nagycsaládos Egyesülettel. A rendezvények szervezéséből is, lebonyolításából is jelentős részt vállalt **Szanyi Mária** néprajzkutató, nyugalmazott pedagógus, és a két helyszínen hozzá hasonlóan nélkülözhetetlen volt lapunk állandó munkatársa, **Strédl Terézia** pszichológus, gyógypedagógus, mindketten szerveztünk önkéntes segítői.

A körút résztvevői a nyugat-szlovákiai régióból verbuválódtak: ketten érkeztek a Nyitrai járásból, képviselték magukat a dunaszerdahelyi, galántai, párkányi székhelyű, értelmi sérülteket segítő polgári társulások és a szenci Nefelejcs Ház. Minden segítőnknek hálásak vagyunk.

Szanyi Mária útközben vállalta az idegenvezetést. Több megállót is beiktattunk, mindenütt segítőkéz, kedves emberekkel hozott össze bennünket a sors. Füleken megcsodálhattuk a várat, a Magyar Közösségi Házban pedig **Zupko Mária**, a Carissimi kuratóriumának tagja vendégelte meg a társaságot. Kellemes perceket töltöttünk Rimaszombatban, ahol **B. Kovács István** gömörológus elfoglaltsága ellenére készségesen bemutatta a várost, élvezetes előadást tartva Ferenczy István szobrászról, Petőfi Sándorról és Tompa Mihályról. Sajógomörben **Ferencz Anna** pedagógus ízes palócsággal

mesélte el Czinka Panna történetét és azt, hogyan kapáltatta meg Mátyás király az urakat – náluk van az egyetlen olyan szobor, amely kapával ábrázolja Mátyást. Hálásak vagyunk a Rozsnyói Bányászati Múzeum munkatársainak is, akik záróra után is fogadták csoportunkat. Szálláshelyünkön, a festői Ájban **Gajdos Irén** polgármester asszony, **Sztupák Gyuláné**, valamint **Brenwasser Mária** és **Mester Szilvia** szakács nénik gondoskodtak arról, hogy jól érezzük magunkat. Miközben a szülők Hadas Katalin, ill. Strédl Terézia pszichológusok társaságában töltötték a napot, a fiatalok a környékkel ismerkedtek, különböző tárgyakat készítettek a Szanyi Mária táskáiból előkerült anyagokból, és amikor elfáradtak, **Hajtman Kornélia** nyugdíjas pedagógustól, aki már az úton is lekötötte őket, énekeket, játékokat tanultak; tudományukat az esti szalonnasütéskor be is mutatták. A harmadik napon mielőtt hazaindultunk volna, megnéztük a hegyek között megbúvó, eredeti faházairól nevezetes közeli ruszin Ájfalucskát, és aki lemaradt az előző napi sétáról, az egyik vízesésben is elgyönyörködhetett. Ájából Kassára vezetett az utunk. A kulturális főváros nevezetességeit **Kozsár Julianna** nyugalmazott pedagógus szíves kalauzolásával nézhettük meg – a domban a Rákóczi-kriptába annak ellenére beengedtek bennünket, hogy vasárnap zárva van. Hazafelé még egy különleges élmény várt a csoportra. Megcsodálhattunk egy igazi kuriózumot: a romák lakta magyarországi „freskófalú”, Bódvalenke házainak falát borító képeket.

Ebédre várva

* * *

A hosszú és fárasztó út kényelmetlenségeit feledtette az élmények gazdagsága. Bizonyíték erre a sok nekünk küldött kedves levél. Szívem szerint mindegyiket köz-zétenném, de helyhiány miatt csak szemezgetek belőlük.

„Nagyon nagy öröm töltött el bennünket, amikor vezetők, Pék Anna néni az egyik hétfői összejövetelünkön tájékoztatott bennünket, hogy lehetőségünk van háromnapos kiránduláson részt venni. Azért örültem neki, mert nagyon szeretek kirándulni, új ismereteket

szerezni, hisz ezáltal is bővül a látóköröm és a tudásom. Ez mind be is teljesedett, mert nagyon jól átgondolt, bő programmal szervezett kiránduláson vehettem részt. Szeretném megköszönni mindenkinek, aki azon fáradozott, hogy ezzel a kirándulással szebbé, tartalmasabbá és boldogabbá tegye a mi életünket.” (Nagy Zsuzsika, Galánta)

„A kirándulás mindhármunknak nagyon tetszett. Olyan helyeken jártunk, ahova lehet, hogy sohasem jutottunk volna el. Az első napon Sajógömör tetszett a legjobban, főleg Mátyás király szobra s annak története miatt. Kicsit rohanós, de tartalmas volt az első nap. Áj község nagyon kellemesen meglepett bennünket. A szállás megfelelő volt, az ételek kiválóak. A gyerekeknek nagyon tetszett a túra, az áji vízesés. Nagyon jó ötlet volt a kézműveskedés. Nelli tanító nénit pedig egyszerűen imádták, tőle dalokat, játékokat tanultak. A hazafele út picit hosszúra sikeredett, de a gyerekek nagyon jól viselték. Köszönjük szépen, hogy itt lehettünk.” (Bögi Andreea, Alexandra és Krisztina, Bélvata)

„Az út csodálatos volt, a zöld szín megszámlálhatatlan árnyalatai, a lankák, hegyek változásai versenyre keltek az égbolt felhőinek mozgásával. Igazi kirándulási idő! A pihenőszakaszokon is csupa élmény, látnivalók sokasága és a vendégszeretet tapasztalása. Az áji tartózkodás is

szuper volt. Meg vagyok győződve, hogy felejthetetlen élmény volt mindenki számára Kassa. Kiemelendő, hogy minden helyen az idegenvezetést igazi lokálpatrióták, szakemberek lenyűgözően végezték. Ami nem volt szuper, az az autóbusz fölszereltsége. De végül is szerencsésen érkezünk. Nagyon jó volt.” (Bencze Piroska és Zoli, Galánta)

„Szuper jó volt! Nagyon örülünk, hogy eljutottunk erre a kirándulásra. Mindenhol nagyon szép fogadtatásban részesültünk. Különösképpen a szombati nap volt nagyszerű, amikor szétválasztották a szülőket és a gyerekeket, és a szülőkkel pszichológusok foglalkoztak. Kibeszélhettük fájdalmunkat. Ilyen élményben még nem részesültünk.” (Szolga Mária és lánya, Csákány)

„A magam és lányom nevében szeretném megköszönni valamennyi szervezőnek és résztvevőnek a kirándulást. Többségünk még nem járt ezen a csodás vidéken, érdekes és csodálatos volt számunkra valamennyi hely. A befogadó helyszíneken nagyszerű, melegszívű, vendégszerető emberekkel találkoztunk. A családok sokkal közelebb kerültek egymáshoz, jobban megismerték és segítették egymást. Ez külön pozitívuma a kirándulásnak.” (Sándor Ildikó és Tímea a Nefelejcsből)

„Habár eddig sok kiránduláson vettek részt tagjaink, Dél-Szlovákia magyar vonatkozású történelmi és irodalmi nevezetességeinek megtekintése jelentősen gazdagította ismereteinket, mert erre még nem volt lehetőségünk. Az első nap gazdag élményei után következett szálláshelyünk, Áj, a völgybe zárt mesefalu csobogó patakjával, vízesésével, takaros házaival és vendégszeretettel. A második nap is gazdagon telt el itt, közel kerültek egymáshoz a különböző helyekről érkező szülők és a gyerekek is. Ami a pszichológusok szakelőadását illeti: Hadas Katalin kérdéseivel felnyitotta a fájó sebeket, az anyák elmondták, hogyan élték meg azt, mikor kiderült,

hogy egészségileg károsodott a gyermekük. Ez alatt az idő alatt a fiataloknak kézműves-foglalkozás és turiszt-

ka volt. Fantasztikus dolgokat varázsoltak Szanyi Mária vezetésével, és Strédl Terézia még a súlyos autista lányt is bevonta a programba. A szülők közben nyugodtan kibeszélhették magukat. A délután Strédl Terézia előadásával és hasznos szaktanácsaival folytatódott. Némely anyát meglepte nézetével, hogy ő intézetpárti, pedig ez nagyon jó tanács. Sokévi munkám alatt gyakran láttam, hogy az anyák már nagyon kimerültek, és minden erejüket csak a sérült gyermekekre összpontosítják, pedig a család, az egészséges gyermek, a házasársi kapcsolat biztonságát is állandóan ápolni kell, mert gyakran ez is felborul, és néha már elkésnek ezeknek az életbe vágóan fontos dolgoknak a rendbetételével. Ami az értelmi sérült fiatal szerelemre való jogát illeti: a pszichológusnő fantasztikusan nyitottan adott tanácsot; úgy láttam, hogy még a fiatal anyákat is meglepte; tabu számukra ez a téma, és félnek a következményektől. Pedig a német Lebenshilfe erről a témáról szóló brosúráját már több mint 15 évvel ezelőtt odaadtam a szülőknek, de akkor szó nélkül, diszkrétan visszaadták. Nagyon jó volt, hogy az előadásokon a környékbeli hasonló sorsú szülők is részt vehettek. Saját tapasztalataink alapján igyekeztünk tanácsot adni nekik, hogyan hozzanak létre olyan közösséget, amely segíti majd a családokat, ahol sérült gyermek van. Az egész három nap programja nagyon jól, pontosan meg volt tervezve, és tanulságos volt szülőknek és gyerekeknek egyaránt; otthon még biztosan soká erőt fog adni mindannyiuknak a nehézségek leküzdésében. A Nefelejcs vezetőjeként tagjaink nevében is köszönöm, hogy részt vehettünk a kiránduláson, és sok-sok élménnyel, tapasztalattal gazdagodtunk.” (Madarász Ildikó)

„A Nyugat-Szlovákiából jelen levő szülők és hátrányos helyzetű gyermekeik olyan programokon vehettek részt, amelyek testi-lelki felüdülést nyújtottak számukra. Mint nyugdíjas pedagógus azt tapasztaltam, hogy a gyermekek nagyon gondos szülői háttérrel rendelkeznek. Elmondható, hogy egyedi eseményeknek lehettünk részesei, hiszen ilyen kirándulásra eddig még senki sem merészelte összehozni a hátrányokkal küzdő családokat. Ez jelentős dolog az életükben. Bár lehetne folytatása.” (Hajtman Kornélia, Párkány)

* * *

Két hét múlva ismét a keleti végekre, Nagytárkányba indultunk. Megint velünk volt két segítők, **Strédl Terézia** és **Szanyi Mária**. A Nagycsaládos Egyesülettel közösen szerveztük a **Családi fészek** című rendezvényt a helybeli és környező településeken (Bacska, Bély, Csicsér, Nagykapos, Rad, Tiszacsernyő, Szentés, Szomotor) élő családok számára. Köszönet **Buzogány Katalin** elnök asszonynak és a többieknek, akik méltó körülmé-

nyeket teremtettek a találkozóhoz. Nagy érdeklődés övezte Strédl Teréziának a tanulási zavarokról szóló előadását. Kötetlen beszélgetésre is lehetőség nyílt. Kiderült, hogy vidékükön nagy hiány van magyar szakemberekből, és a szűken vett témán kívül más, olyan súlyos problémák is felszínre kerültek, amelyekkel a sokgyermekes családoknak naponta meg kell küzdeniük. Például a munkanélküliség, az elterjedt alkoholizmus okozta

szenvedések, a férfiak betegség vagy öngyilkosság miatti korai halála, a gyermekeikkel egyedül maradt anyákra háruló terhek, amelyek csak súlyosbodnak, ha fogyatékos gyermek is van a családban. Gyógyírként hatottak **Zsidó János** féli esperesplébánosnak, szervezetünk kuratóriumi tagjának vigaszt nyújtó szavai. Érdekes előadást tartott **Zupko Teréz** logopédus a szájüregi és arcizmok serkentésére irányuló technikákról, **Zupko Mária** pedig azt foglalta össze, hogy milyen szociális támogatások léteznek, és hogyan lehet igényelni őket. Közben a szülők az egyesület székházában az előadásokat hallgatták, a gyermekesereg Szanyi Mária irányításával az udvaron gyöngyöt fűzött, fonalból is remekművek születtek. Később Zupko Teréz is közéjük ült, hogy segítsen a szebbnél szebb nyakláncok, karkötők elkészítésében. A nap végén sétát tettünk a régi Tisza-medertől, és Kopasz József polgármester büszkén mutatta meg a szépen felújított, részben szállodaként, részben pedig múzeumként működő egykori sóházat, melynek udvarára székely kapu hívogat. Vasárnap délelőtt, mielőtt elköszöntünk volna vendéglátóinktól, kérésükre **Vranai Alfréd** és **Zsidó János** tiszteendő úr közösen celebrált szentmisét a helyi római katolikus templomban.

A két rendezvényhez a sok személyes segítségen kívül anyagi támogatásra is szükségünk volt. Sikeresen pályáztunk a szlovák kormányhivatal Nemzetiségi kisebbségek kultúrája 2013 programjában, a hiányzó összeget pedig a TriGranit Development Slovakia, valamint az OTP Banka Slovensko bocsátotta rendelkezésünkre. Köszönjük.

Tóth Erika

Otthoni vagy intézeti nevelés?

Az akadályozott gyermeknek a családba való érkezése előbb vagy utóbb magával hozza, hogy a szülők feltegyék a kérdést: „Mi lesz vele, ha mi nem leszünk?” Gyakran természetesen veszik, hogy az egészséges testvér „megöröklí” őt. Lehet ezt kérni egy testvértől?

Az ép testvér az akadályozott húg vagy öcs születése után gyakran mellőzve érzi magát. Neki nem lehet problémája, hiszen „nézz a testvéredre, akkor neked meg mi bajod lehet?” Sokszor kell segítenie, hiszen a szülő egyedül nem bírja... Az elsőszülött gyermek trónfosztásként éli meg a másoknak a világra jöttét. A másodszülött ép gyermek viszont már ilyen családi környezetbe születik bele, és természetesebben fogadja el a másikat, annak másságát, a róla való gondoskodást, a munkamegosztást. Mind a szülő, mind az egészséges testvér büntudatot érez. Ezeket a dolgokat nem mondják ki, nem beszélnek meg egymással, mindenki saját maga próbálja feldolgozni a vélt vagy valódi sérelmeket, hiányérzetet. Hiszen mindenkinek segítségre volna szüksége, s ezt egymástól várják, de a frusztráltság leggyakrabban vitába torkollik, szemrehányásokat tesznek egymásnak, és csak tovább mélyül az elégedetlenség. Nagyon sokat segít a működő partnerkapcsolat, a család többgenerációs kapcsolatrendszere, ahol a szülők egymásnál keresnek segítséget, és az egészséges testvérek

felkészültebben tudják megélni önálló sodásukat.

Gyakran találkozunk olyan szülő – akadályozott gyermek kapcsolattal, ahol az anya vagy az apa eltúlozza a gyermekéről való gondoskodást, így a család többi tagját szinte alárendelt szerepbe juttatja. Nincs közös program, elmaradnak a kirándulások, baráti találkozások, a házastársi együttélések már eszükbe sem jutnak.

Ilyenkor tudatosítani kell, hogy a gyermeknek joga van mosolygós szülőre. De az vajon miből merítsen erőt, ha a gondoskodás felemésztí őt, szinte már kötelességből teszi, reménytelenség veszi körül, az az érzése, hogy senki sem segít neki (ha a többiek megkérdezzük, ők is ezt érzik), kiég, és megadja magát a sorsának? **Felelősséggel meg kell mondani, hogy ilyenkor a szülő védelmében mérle- gelni kell az intézeti elhelyezést.**

Ezzel kapcsolatban egy általánosan elterjedt hiedelmet kell eloszlatni: az intézeti elhelyezés nem januártól decemberig tart. Manapság már lehetséges a heti, havi elhelyezés, gyakori családi látogatással, megegyezés alapján stb. A gyermeket szakember látja el, az intézet vállalja a rendszeres gondoskodást, és sok esetben a gyermek mentális igénye is csupán az élettani szükségletekre s a biztonságra korlátozódik.

Egészséges gyermekünk számára lehetővé kell tennünk életvitelének szabad megválasztását, az önállóso-

dást. Nem lehet úgy gyermeket nevelni, hogy elvárom tőle: „ha megöregszem, majd ápolni fogsz”. Ez önzés részünkről, szülők részéről. Amit elvárhatunk egészséges gyermekeinktől, az az, hogy gondolni fognak ránk, nem pedig gondoskodni rólunk vagy testvérükről! Ezért ajánlatos idejében elrendezni a dolgokat, végiggondolni, hogy mi lesz akkor, ha már nem lesz erőnk nevelni őket. Erre azért is szükség van, hogy meg tudjuk keresni gyermekünk részére a legjobb intézeti háttérrel, idejében várolistára kerüljön, és már most élhesünk azzal a lehetőséggel, amelyet némely intézet kínál: hogy szabadság alatt, amikor akadályozott gyermekünk nem jön velünk, betegségünk idején, mikor nem tudunk gondoskodni róla, elvihessük oda.

Mindenkinek joga van az élet méltóságára, s ez nem mehet egymás jogos igényeinek rovására, mert diszharmóniát idéz elő. A fentiekre idejében kell gondolnunk, hogy megelőzhessük bárkinek az elégedetlenségét. Nem leszünk gonosz szülők, ha gyermekünk intézeti elhelyezésére gondolunk, hanem felelősségteljes emberi döntést hozunk mindnyájunk mentális épségére gondolva!

Strédl Terézia

(A Carissimi által szervezett áji szakmai napon elhangzott előadás szerkesztett változata.)

Megrendelőlap

Megrendelem a **Carissimi** című **ingyenes folyóiratot** példányban az alábbi címre:

NÉV/INTÉZMÉNY: _____

CÍM: _____

Dátum:

Aláírás:

A megrendelést a következő címek egyikére kérjük:

Levélcímnünk: **Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava**. E-mail: **carissimi.lap@gmail.com**.

Köszönettel fogadjuk, ha támogatják lapunkat. Kedvezményezett (názov účtu): Carissimi n. f.

Számlaszám (č. účtu): 5345665/5200, variab. symbol: 1111,

külföldi átutalás esetén: IBAN: SK95 5200 0000 0000 05345665, BIC/SWIFT: OTPV SK BX.

IV. Arányi-napok

A Szlovákiai Magyar Egészségügyi Társaság (SZMET) szervezésében idén júniusban a református templomban tartott jótékonyági hangversennyel kezdődtek Komáromban a **IV. Arányi-napok**. Az árvíz ellenére 130-an voltak kíváncsiak **id.** és **ifj. Reiter István** hegedűművész koncertjére, melynek teljes bevételét az épülő Timóteus-ház, vagyis a református egyháznak nagyon leromlott állapotban visszaszolgáltatót egykori árvaházban létesülő időotthon javára ajánlották fel. Másnap a konferencián 170 körül volt a résztvevők száma. „Nehéz megmondani, hogy a korábbiakhoz képest kevesebb résztvevő az árvíz számlájára írható-e, vagy sem – mondja **dr. Baštrnák Ferenc** sebészorvos, a SZMET elnöke. – Örömmel töltött el, hogy eljöttek Kárpátaljáról és Erdélyből is, ugyanakkor folyamatosan érezzük, hogy itthon nincs kellő érdeklődés a munkánk iránt. Még a szűkebb környezetünkben sem sikerül megszólítanunk minden magyar orvost. A keleti kollégákkal is – nem tudom, miért – megszűnt a korábbi kapcsolat.” Az elnök úr véleménye szerint az érdektelenség egyik oka az lehet, hogy a résztvevők nem kaphatnak kreditpontokat. „Amiatt, hogy az előadások magyar nyelvűek, a Szlovákiai Orvosok Társaságában nem tudom elérni, hogy kreditpontok járjanak a konferenciánkért. Azzal is próbálkoztam, hogy mivel a MET külhoni tagszervezete vagyunk, a magyarországi tudományos akkreditációs központ adná a kreditpontot, de ők meg azért nem vállalták, mert nem az anyaországban van a rendezvény. Nem tudok mit tenni, ha a kollégák nem értik meg, hogy ez a magyarokért, a magyarságunkért van. Két éve a budapesti II. belklinika munkatársai tartottak nagyon színvonalas előadásokat a metabolikus szindrómáról. Most is rangos előadókat hívtunk. **Kiss László doktor** javaslatára, mivel 2013 az agy kutatás, a katolikus egyházban pedig a hit éve, megpróbáltuk összekötni a kettőt. Azért lett a konferenciánk címe (Karinthy után szabadon) **Utazás a koponyán belül**, hogy ne csak az agynak mint testrésznek, hanem a léleknek a betegségeit is belevegyük. Ha valaki azért nem jön el egy szakmai konferenciára, mert nem kap érte kreditpontot, magára vessen. Kezembe került **Csókay András** agysebész **Agysebészet rózsafüzérrel** c. könyve, amelyben az ő sebészi mivoltáról és Jézussal való kapcsolatáról vall. E köré akartuk a konferencia témáját csoportosítani. Már régen szeretnénk volna meghívni **Freund Tamás** egyetemi tanárt, az agykéreg működésének nemzetközi hírvű tudósát, aki kollégáival megkapta a Nobel-díjjal egyenértékű Brain Prize – Agy-díjat. Nagy örömmre eljött, és nagyszerű előadást tartott. A visszajelzések szerint az eddigi Arányi-napok közül a mostaniak érintették meg leginkább az

embereket. Talán azért is, mert sokan nehezen tudják elképzelni, hogy az orvosnak lehet-e Isten-kapcsolata, hogyan tudja együtt kezelni azt, hogy hisz Istenben, és mellette gyógyít. Az előadásokból egyértelművé vált, hogy a kettő összekapcsolható. **Tahy Ádám** belgyógyász egy amerikai felmérésre hivatkozva összehasonlította a hívők és a nem hívők gyógyulását. A hívők jöttek ki belőle pozitívan. Esetükben nemcsak a fájdalomküszöb volt magasabb, hanem a gyorsabb fölépülést is napokban lehetett mérni. De nemcsak a betegnek a hite fontos, a hívő orvos is másként közelít a pácienséhez. Nem akarom azt mondani, hogy emberségesebben, nem akarok senkit sem megsérteni, de valahol ott az igazság. Csókay professzor úr elmondta: megtörtént, hogy megállt műtét közben, mert nem tudta, hogyan tovább. Van egy imája, amelyet ilyenkor el szokott mondani. Lehet, hogy sokan megmosolyogják, de nem egy esetben, amikor nem tudta, mit csináljon azzal a szerencsétlen aggyal, a fohászkodás után beugrott, amit már valahol látott, hallott. Abban a kellő pillanatban ugrott be, nem pedig esetleg napokkal később. Biztos, hogy a Jóisten sokszor ott van, és megsegíti az embert.” S hogy milyen Baštrnák doktor saját tapasztalata? „Hasonló, mint ahogy az agysebész leírja. Hívőnek tartom magam, és sokszor voltam olyan helyzetben, amikor úgy éreztem: innentől nem tudok mit kezdeni a beteggel; és mindig kaptam ötletet, segítséget, sugallatot, hogy »ezt próbáld még meg«, és segített. Az előadások nyomán teljesen feltöltődtem, és igazoltak abban, amiket próbáltam magamtól, nem ismerve még Csókay professzor urat és Tahy doktor előadását.” Orvosi körökben mennyire elfogadott, hogy valaki hívő orvos? „Nehéz rá válaszolni, mert ez nem beszédtéma közöttünk. Egyik így kezeli a beteget, a másik úgy, de hogy ebben benne van-e a hite is, nem tudom. Biztosan lesznek, akik mikor ezeket a sorokat olvassák, megmosolyogják majd. De amellett, hogy a hit megsegíti az embert, egész más lelkülettel fordulok a beteghez, mintha csak úgy néznék rá, mint egy elvégzendő munkára.”

Ezek után kíváncsi vagyok, hogyan képzelik el a további munkát. „Mint minden páros évben, 2014-ben is folytatjuk a Ne nézzük tétlenül nemzetünk fogyását! című konferenciánkat. Két év múlva pedig a következő Arányi-napok valahol a Csallóközben lesznek, hogy változtassunk a Komárom-központúságon. És megpróbálunk nyitni a fiatalok felé. Ráleltünk egy agilis orvostanhallgatóra, Gálffy Balázusra, aki összefogta Pozsonyban a magyar medikusokat, 120-an vannak. Ha sikerül jó részüket bevonni tevékenységünkbe, ifjúsági csoportot nyitnánk a SZMET-en belül.” (t)

Változások a foglalkoztatási törvényben II.

Május elseji hatállyal lépett érvénybe a 2004-es foglalkoztatási törvény módosítása. Az egészségkárosodott személyek munkavállalására vonatkozóan több változást is tartalmaz. Közülük a legfontosabbakat foglaljuk össze. (Folytatás az előző számból.)

Egységkárosodott személynek önfoglalkoztatás indításához nyújtott támogatás

A korábbi gyakorlathoz képest már **nem automatikusan történik** a megítélése. Szűkült a felhasználás köre, és csökkent a maximálisan megadható összeg nagysága. Változnak az ismételt megítélés feltételei is.

A munkaügyi hivatal abban az esetben nyújthat támogatást az önfoglalkoztatás költségeihez, ha a vállalkozást indító egészségkárosodott személy korábban legalább három hónapig munkanélküli-nyilvántartásban volt, és vállalkozását (amely mezőgazdasági termelés is lehet) védett munkahelyen fogja folytatni. Ha az egészségkárosodott személy a munkanélküli-nyilvántartásba vételét megelőző hat hónapban leállította, felfüggesztette vagy megszüntette önfoglalkoztatását, újabb támogatás igénybevételéhez tizenkét hónapig kell a nyilvántartásban szerepelnie. A támogatás nem fordítható egészség-, szociális és nyugdíjbiztosítási járulékösszegekre, valamint bérleti díjra.

Összege Pozsony megyében a teljes munkaerőköltségnek legfeljebb a 3,2-szeresére csökken – 2013-ban ez 3392 €. A többi megyében a munkanélküliség arányától függ. Azokban a járársokban, ahol a munkanélküliség alacsonyabb az országos átlagnál, vagy

megegyezik vele, a teljes munkaerőköltségnek legfeljebb a négyszerese (4240 €) lehet; ott, ahol a munkanélküliség magasabb az országos átlagnál, a teljes munkaerőköltségnek legfeljebb a 4,8-szerese (5088 €). Mértékéről a munkaügyi hivatal dönt, és nem köteles megítélni az adott járásra meghatározott legmagasabb összeget.

A munkaügyi hivatal a támogatásról szóló írásbeli szerződés megkötését követő 30 naptári napon belül folyósítja az összegnek legfeljebb a 30%-át, a többit a kiadások igazolása után. Ezt a szerződés megkötését követő hat hónapon belül kell megtenni. Ha valaki ismét abba az önfoglalkoztató tevékenységbe szeretne foglalkozni, amelyre korábban már kapott támogatást, leghamarabb nyolc év elteltével kaphat újra.

Munkaasszisztens tevékenységére nyújtott támogatás

Az új törvény pontosítja a feltételeit, kisebb lesz az adható legmagasabb összeg. Munkaasszisztens alkalmazására a munkaügyi hivatal (írásos kérvényre) az egészségkárosodott személynek – önfoglalkoztatás esetén – vagy munkaadójának akkor nyújt támogatást, ha előbbinek a fogyatékos-sága miatt, illetve a munkavégzéshez szüksége van rá. A kérvénynek tartalmaznia kell a munkavállaló vagy önfoglalkoztató személy százalékban kifejezett munkaképességét, azt, hogy milyen jellegű munkát végez, milyen hosszú a munkaideje, továbbá meg kell indokolni, hogy miért van szüksége munkaasszisztensre, és le kell írnia ennek a feladatait.

A támogatást, amely egy asszisztensre a teljes munkaerőköltségnek legalább 41 és legfeljebb 70%-a (az összeg az eddiginél 20%-kal kisebb), havonta folyósítják. A munkaügyi központ belső rendelettel módosítja a támogatás kiszámítására eddig használt képletet. A pénzt a területileg illetékes hivatal utalja ki.

Védett műhely és munkahely működéséhez és az alkalmazottak utazási költségeihez való hozzájárulás

Megmarad a támogatás automatikus volta és nagysága is, amely a munkaképesség-csökkenés mértékétől függ. A hivatal azonban a támogatás folyósítása előtt vizsgálja a heti munkaidőt, és ha a munkavállaló kevesebb, mint a meghatározott heti munkaidő, a támogatás mértéke annak arányában csökken.

Nem automatikusan járó támogatások

Ha valaki ilyenre nyújt be igénylést (pl. védett műhely vagy munkahely létrehozására vagy fogyatékos személy önfoglalkoztatásának megindítására), azt a **foglalkoztatási bizottságnak** kell elbírálnia. A testület szakvéleményt dolgoz ki a munkaügyi hivatal számára, s az ennek alapján dönt a támogatás ügyében. 15 napon belül értesíti azokat, akiknek a kérelmét elutasította, továbbá honlapján az indoklással együtt közzéteszi a döntéseket.

Fogyatékos személyek kötelező foglalkoztatását kiváltó megrendelések

Az a munkaadó, akinek/amelynek legalább 20 alkalmazottja van, és nem akar 3,2%-os arányban fogyatékos személyt foglalkoztatni, ezt a törvényből adódó kötelezettségét kiválthatja azzal, hogy árut vagy szolgáltatást rendel védett műhelytől, illetve olyan fogyatékos személytől, aki önfoglalkoztatóként védett munkahelyet létesített. A jövőben az említett lehetőség az olyan cégekre, ahol csak védett munkahelyeket alakítottak ki, nem vonatkozik.

A jelenleg működő védett műhelyekre és munkahelyekre vonatkozó átmeneti rendelkezések

Az előző törvény alapján a 2013. május elseje előtt létesített védett

műhelyek és munkahelyek jelenlegi státusukat addig őrizhetik meg, amíg a munkaügyi hivatal az új jogszabály szerint el nem ismeri őket védett műhelynek vagy munkahelynek, legkésőbb azonban 2014. december 31-éig.

Megszüntetett támogatások

A jövőben nem igényelhető támogatás többek között

- fogyatékos személyeknek a munkavégzésre való felkészítésére;
- védett műhely vagy munkahely felújítására, korszerűsítésére.

Megjegyzés:

Teljes munkaerőköltség: az előző naptári év első három negyedévének szlovákiai átlagbéréből számítják ki. 2013-ban 1060 €.

Ing. Bc. Milan Měchura

Kedves olvasónk, Szűcs Teréz küldte a következő levelet: „Jogi kérdésekben jártas szakembertől szeretném megkérdezni, hogy miért kell a személyazonossági igazolványban feltüntetni, ha valakit kiskorúsítottak, vagyis megfosztottak jogi cselekvőképességétől. A rendőrségen a bírósági határozatot is be kell mutatni. Mi ha külföldre megyünk, Spanyol- vagy Olaszországba, és például a szállodában igazolom a fiamat, mit tegyek, ha megkérdezik, ki a gondnoka, és hol van a bírósági határozat? Azt is hordjam magammal? És fordítottam le angolra? Nem elég akkor igazolni, ha föltétlenül szükséges? Arra gondolok: ha meg kell őt védeni, azt úgyis nekem kell, és akkor majd megmutatom a bírósági határozatot, nem pedig már előre megbélyegezni valakit. Szerintem ez nem jó törvény! Legalábbis nem tartjuk annak. Nincs vele jó tapasztalatom. Volt olyan esetem, hogy szállást kerestem Gyúgyön a gyógyfürdőben, a fiammal együtt akartunk menni gyógykezelésre, és jóhiszeműen megemlítettem, hogy sérült emberről volna szó. A recepcióstól azt a vá-

laszt kaptam, hogy »jaj, várjon egy kicsit, majd megkérdezem a szociális munkástól, a főnöktől«, hívjam vissza holnap, majd akkor ad rá választ. Gyógykezelésről lett volna szó! Megdöbentem. Ennyire negatív, diszkrimináló viselkedéssel még nem találkoztam. Mi sokat utazunk, repülünk külföldre. Mi volna, ha ott nem fogadnának ilyen embereket? A saját pénzemért? De Szlovákiában, sajnos, ilyen hozzáállás is van. Ezért fölháborító számomra a szlovák törvény, amely már előre megbélyegzi az embert. Ezt diszkriminációnak tartom!”

Fiala János jogász: – Szűcs Teréz levelével kapcsolatban azt tudom mondani, hogy a törvény, amely előírja, hogy a személyi igazolványban fel kell tüntetni, gondnokság alatt áll-e a nagykorú személy, valóban diszkriminatív szerintem is. A legtöbb államban ezt nem írják bele a személyi igazolványba. Ahhoz azonban, hogy a törvényt meg tudjuk változtatni, az kellene, hogy valaki hajlandó legyen bírósághoz fordulni ezzel az ügygel. Ha ő vállalná, szívesen segítenék neki benne.

Postánkból

A Mozgáskorlátozottak Szlovákiai Szövetségének 769. sz., somorjai alapszervezete májusban a győri pünkösdi fesztiválon vett részt. A mozgáskorlátozott és értelmi fogyatékos fiatalok bemutatták tudásukat, láthattunk táncot és szavalókórust jelnyelvi tolmács közreműködésével, kerekes székes táncot és egy rövid komédiát. A gazdag programot táncmulatság követte.

Május közepén nemzetközi sportversenyen vettünk részt Pápán, ahol négy ország: Magyarország, Szlovákia, Ausztria és Szerbia versenyzői mérték össze tudásukat. Sportolónk a következő számokban bizonyíthatnak: asztalitenisz, sakk és teke. Férficsapatunk elnyerte a Barátság Kupa díjat.

Június elején Győrben az Egyetértés Győr SE rendezésében nemzetközi sportverseny zajlott mozgáskorlátozottak számára. A sportolók Győrből, Pápáról, Szombathelyről, Somorjáról és Nagymegyerről érkeztek. Asztaliteniszben női kategóriá-

ban Sárközi Zsuzsanna harmadik helyezést ért el, a férfiaknál pedig Sárközi Tibor második lett. Tekében a női kategóriában Sárközi Irén második, Fekete Éva pedig harmadik helyezést ért el. Legfiatalabb versenyzőnk, Fekete Márk a legjobb ifjúsági versenyzőnek járó díjat kapta.

Június végén szervezetünk ünnepélyes összejövetelt rendezett, amely a nyugdíjasok és rokkantnyugdíjasok Pomlő úti klubjában zajlott. Fehér Ferenc elnök és Sárközi Tibor alelnök köszöntötte az első félévben névnapjukat és kerek születésnapjukat ünneplőket. A rövid köszöntőt táncmulatság és az értékes tomboladíjak kisorsolása követte.

Bc. Sárközi Zsuzsanna

Macska a kútban

Kálmán Zsófia *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig* című könyvében oldalon keresztül elemzi a fogyatékos-sággal élő emberekkel kapcsolatos tévhiteteket. Közülük az egyik az, hogy „szeretnek egyedül lenni”. Ez így ebben a formában természetesen nem igaz. Hanem a fogyatékos-sággal élő emberek sokszor rá vannak kényszerülve arra, hogy egyedül legyenek. Kénytelenek egyedül lenni, magányosak, de ezt semmiképpen sem szeretik. Ezen a ponton szükségesnek tartom, hogy különbséget tegyünk magány és egyedüllét között. Közbeli, hogy aki egyedül van, az nem biztos, hogy magányos, és aki magányos, az nem feltétlenül van egyedül. A továbbiakban a „fogyatékos-sági magány” érzését szeretném körbejárni, melynek okozói az általános vélekedés szerint az érintettek közlekedését nehezítő vagy egyenesen lehetetlenné tevő akadályok: miattuk a mozgásukban akadályozott ember egyszerűen nem tud eljutni társasági eseményekre, de még talán iskolába is nehezen. Hála Istennek, ez az ok az akadálymentesítési szabályozások bevezetésével lassanként megszűnik. Van azonban a magánynak egy másik oka is, mégpedig a „belső akadályozottság”. Az akadályozottság ténye, a belőle adódó szorongás csökkenti a kialakuló kapcsolatok számát, és a kommunikáció beszűkülését okozhatja: mintha fal épülne az ember köré. Ezt az érzést és a megoldást szeretném felmutatni.

Érzésekről beszélni és érzéseket szabatosan leírni nagyon nehéz, ezért úgy gondoltam, hogy egy képet, egy metaforát hívok segítségül a fogyatékos-sági magány leírásához, és ebben igyekszem lefesteni azt is, ami szerintem a megoldást jelenti.

„Még ez sem sikerült neki! Elvételte a lépést a betongyűrűn, és beleesett a kútba. Nem elég a jéghideg víz, amely csontig átáztatta tagjait, még azzal a kínzó gondolattal is meg kellett küzde-

nie, hogy ő az a macska, aki elvesztette az egyensúlyát. Kapálózik lábával, hogy valahogy fenntartsa magát a víz felszínén (mert a tévhittel ellentétben a macskák igenis tudnak úszni, csak éppen nem szeretnek). Feltekintve látja maga fölött a fényt, tudja, hogy merre van a menekülés útja. Mégis képtelen odajutni. Csak úszik körbe-körbe, kötől köig. Kétségbeesetten próbál megkapaszzkodni a kútgyűrű nyálkás felületén, de egyik rés sem ad elég támaszt a feljutáshoz. Minél inkább próbálkozik, annál hamarabb megcsúszik, mintha a kijutás vágya tenné síkossá a köveket. Egy-egy ponton már egészen magasra sikerül másznia, de mintha mindegyik kapaszkodója elárulná, visszazuhan. Ha lehetséges volna, talán még mélyebbre zuhanna, mint azelőtt.

Fentről hallatszik még mások hangja. De mások másokkal vannak elfoglalva. Másokat van, aki figyelmeztessen: Ne menj fel a kút szájához! Ott egyensúlyozni veszélyes! Nem mintha ő ezt nem tudta volna, csak talán azt akarta, hogy egy kicsit odafigyeljenek rá. Másokat figyelmeztetnek, másokat értékelnek. Még a csapzott szőrű, bolhafészek kóbor macskákat is, csak ő nem érdekel senkit. Ő senkinek sem valaki, ő csak magának maga.

Talán egy-egy társnak tűnő valaki letekint a kútba, s megkérdezi, hogy él-e még. A fentről jövő hangot felerősíti a kút belseje, így úgy tűnik, mintha az a valaki közel volna. De ez csak pillanatnyi illúzió. A szó ugyanis leér, de a kéz nem. Lejönni senki sem akar, hogy felhúzná. Pedig ha lehetne, ő olyan erősen fogná a segítő mancsot, ahogyan csak bírja, még ha fájna vagy vérezne, akkor is. Majd bekötözné sebeit a fényben, és egyfolytában azt keresné, hogyan viszonzozza a segítséget.

Az idő telik, a falak egyre szűkülnek. A macska szépen lassan rájön, hogy a kútban nem a víz fogja megöl-

ni, hanem a kövek. Már nincs ereje úszni, csak eszméletét veszelve lebeg.

Egyszer csak érzi, hogy valami megmozdul alatta. A víz mint új forrás életre kel. Oly erővel tör fel, hogy szétfeszíti a kő gyűrűit. A macska elernyed testét egyre feljebb emeli, míg a kút szinte kiveti magából, mint egy gejzír.

Erre már a többi macska is felkapja a fejét, a csodájára járnak, és mindenki azt kérdezzeti: hogyan menekült meg? Ő azt válaszolja: »Az Élővíz Forrása mentett meg!« (Jézus mondja: »...aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert örök életre buzgó víz forrásává lesz benne.« János evangéliuma 4, 14) Ettől fogva kezdték azt a helyet a szabadulás forrásának nevezni. (»Örvendezve fogtok vizet meríteni a szabadulás forrásából.« Ézsaiás 12,3) A macska pedig, aki túlélte a kalandot, a forrás őrizője, a szabadulás tanúja lett. Nem volt többé magányos, hiszen a forráshoz sokan jártak, mert kíváncsiak voltak rá. Boldog volt. És ki tudja, talán akadt valaki, akit a macska is érdekelt, aki elvesztette az egyensúlyérzékét.”

Mindannyiunknak megvannak a magunk kő-emberei, akiket kapaszkodónak szeretnénk használni, hogy magányunkból, aggodalmainkból kijussunk. Az ő hangjukat mintha erősebben hallanánk, mert úgy akarjuk hallani. Az emberekben azonban sokszor csalódnunk kell. Úgy érezzük, nincs kiút. A víz, vagyis a fogyatékos-ságunk, amelybe talán önhibánkon

A megértés fogalmai

Ezúttal egy kiadványról szeretnék írni, amely bolti forgalomban nem kapható, de a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) honlapjáról e-könyvként letölthető. Címe **Fogyatékoságtudományi fogalomtár**, Könczei György és Maróthy Julianna szerkesztette, és tulajdonképpen enciklopédiáról van szó.

Mint a címéből is kiderül, elsősorban szakembereknek szól, de a szócikkek olvasmányosan, mindenféle szakmai tolvajnyelvtől mentesen vannak megírva. Habár már egy ideje ott volt a gépemben, mivel úgy gondoltam, hogy úgyis csak szakembereknek íródott, nem olvastam bele. Aztán egy cikkhez szükségem volt szakmai információra, és akkor eszembe jutott a fogalomtár. Beleolvastam, és továbbolvastam, mert rájöttem, hogy nemcsak szakembereknek, hanem mindenkinek érdekes lehet, aki érintettként vagy csak érdeklődőként el akar mélyedni a témában.

A szócikkek megpróbálják áttekinteni a fogyatékoság történetét is. Foglalkoznak például azzal, hogy a különböző korokban miféle hiedelmek alakultak ki a fogyatékosággal kapcsolatban. „...a középkori és az újkori mindennapi tudatban, valamint az európai mese- és mondavilágban, folklórban egyaránt megmutatkozó, valójában a súlyos testi, alkalmanként testi és intellektuális fogyatékosággal született csecsemők létre adott egyik magyarázat, amely szerint az ilyen gyermek a gonosz túlvilági erőktől származik. Tündérek, trollok, démonok csempészik őt az embergyerek helyett a szülő nők »alá«.” Az ilyen hiedelmek és előítéletek azonban mélyebben gyökereznek a társadalomban, mint gondolnánk. Erre példaként felelevenít a könyv egy amerikai pert: „...a 17 éves Carrie Bucknak egy őt ért nemi erőszak következtében kislánya született. Carrie nem volt férjhez, és édesanyja egy »gyengeelméjűek ápolására« fenntartott állami intézményben élt. A szakértők szerint Carrie édesanyja »a gyengeelméjűség és a szexuális promiszkuitás« egyértelmű jeleit hordozta magán, és azt feltételezték, hogy a kislány is örökölte ezeket a voná-

sokat, így Carrie-t kényszersterilizációra ítélték. 1927-ben ugyan az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága előtt támadták meg a sterilizálási törvényt Carrie B. ügyében, mondván, az állami vezetők a legalapvetőbb emberi jogokat megsértve kívánják eldönteni, hogy kinek lehet, illetve nem lehet gyereke. Am Oliver Wendell Holmes bíró, akit egyébként a modern szólásszabadság fogalmának megalkotójaként szokás számon tartani, kijelentette, hogy »az egész világnak jobb, ha a társadalomnak nem kell a bűncelekményeket elkövető, degenerált vagy imbecillis leszármazottak kivégzésére vagy lassú pusztulására várni, hanem eleve megakadályozhatja a nyilvánvalóan alkalmatlanok szaporodását«. A Legfelsőbb Bíróság pedig nyolc szavazattal egy ellenében megerősítette az államra háruló rendőrhatalmi jogosítványokból következő sterilizációs intézkedések alkotmányosságát, ami kényszerű sterilizációk sorát indította el.”

És ez a borzalom nem a középkorban történt, hanem a XX. század elején. Még száz év sem telt el azóta!

A polgárjogi mozgalmak kevéssé ismert oldala, hogy nemcsak a feketék jogaiért kellett harcolni, hanem azért is, hogy a fogyatékos embereknek, a „legnagyobb kisebbségnek” az állam a törvényeiben is biztosítsa az egyenlőséget. Az enciklopédia szócikkeiben megemlékezik azokról a szakemberekről, aktivistákról, akik a legtöbbet tették azért, hogy a fogyatékosok ne társadalmon kívüli páriákként tengődjenek, hanem integrált részei legyenek a társadalomnak. Szócikkek ismertetik azokat a művészeti alkotásokat, amelyek a fogyatékosok problémáit dolgozzák fel. A könyv jelentős részét természetesen a szakmai anyag teszi ki, ehhez azonban laikusként nincs sok hozzáfűznivalóm. Talán csak annyi, hogy rövid írásomnak nem véletlenül adtam a fenti címet. Aki ugyanis átolvassa ezt az összeállítást, az jobban fog érteni bennünket!

Sztakó Zsolt

kívül jutottunk, fogva tarthat, de csak ha hagyjuk, és nem tudjuk elfogadni nehéz helyzetünket: minél inkább tagadni akarjuk, annál inkább fogva tart.

Jézus azt mondta a vakon született ember állapotáról, hogy »azért van ez így, hogy nyilvánvalóvá legyenek raj-

ta Isten cselekedetei». Vagyis hogy az Úrnak terve van vele. Ez segít elfogadnunk a helyzetünket. Így a fogyatékoság nem húz vissza többé, hanem erőforrássá lesz. Nem másság többé, hanem egyéni vonás. Tulajdonképpen minden alkalom, amikor segítséget kell kérned, lehetőség a kapcsolatte-

remtésre, lehetőség arra, hogy lebonts egy téglát az előítéletek és te magad építette falból.

Haris Szilárd

*református segédlelkész,
a Selye János Egyetem Református
Teológiai Karának
doktoranduszhallgatója*

Magyar–szlovák, szlovák–magyar szótár

- (az) alkalmazottak utazási költségeihez való hozzájárulás – príspevok na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov
- beszédfolyamatossági zavar – porucha plynulosti reči
- beszédzavar – porucha reči
- cselekvőképességtől való megfosztás – pozbavovanie spôsobilosti na právne úkony, zbavenie svojprávnosti
- csípőízületi kopás (koxartrózis) – artróza bedrového kĺbu (coxartróza)
- dadogás – zajakavosť
- diszlália (pöszeség) – dyslália
- érzelmi fogyatékoság – citové, emocionálne postihnutie
- fejlődési diszfázia (megkésett beszédfejlődés) – vývinová dysfázia (oneskorený vývin reči)
- foglalkoztatási bizottság – výbor pre otázky zamestnanosti
- gondnokság – opatrovníctvo
- Gyermekdiagnosztikai Központ – Diagnostické centrum pre deti
- hadarás – brblavosť
- hangoskönyv – zvuková kniha
- járukelőleg – preddavok na poistné
- kényszeres gondolatok – nutkavé myšlienky
- kiegési szindróma – syndróm citového vyhorenia
- koxartrózis (csípőízületi kopás) – coxartróza (artróza bedrového kĺbu)
- magatartási zavarok – poruchy správania
- megkésett beszédfejlődés (fejlődési diszfázia) – oneskorený vývin reči (vývinová dysfázia)
- munkaasszisztens – pracovní asistent
- (a) munkaképesség-csökkenés mértéke – miera poklesu zárobkovej schopnosti
- nyelvfejlődési zavar – porucha vývinu jazykových schopností (porucha vývinu reči)
- önellátás – sebaobsluha
- önfoglalkoztatás – samostatná zárobková činnosť
- Perthes-kór – Perthesova choroba
- pöszeség (diszlália) – dyslália
- Szlovákiai Orvosok Társasága – Slovenská lekárska spoločnosť
- teljes munkaerőköltség – celková cena práce
- védett műhely/munkahely működéséhez való hozzájárulás – príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne / chráneného pracoviska
- veleszületett csípőficam – vrodené vyklbenie bedrového kĺbu
- artróza bedrového kĺbu (coxartróza) – csípőízületi kopás (koxartrózis)
- brblavosť – hadarás
- celková cena práce – teljes munkaerőköltség
- citové, emocionálne postihnutie – érzelmi fogyatékoság
- coxartróza (artróza bedrového kĺbu) – koxartrózis (csípőízületi kopás)
- Diagnostické centrum pre deti – Gyermekdiagnosztikai Központ
- dyslália – pöszeség (diszlália)
- miera poklesu zárobkovej schopnosti – a munkaképesség-csökkenés mértéke
- nutkavé myšlienky – kényszeres gondolatok
- oneskorený vývin reči (vývinová dysfázia) – megkésett beszédfejlődés (fejlődési diszfázia)
- opatrovníctvo – gondnokság
- Perthesova choroba – Perthes-kór
- porucha plynulosti reči – beszédfolyamatossági zavar
- porucha reči – beszédzavar
- porucha vývinu jazykových schopností (porucha vývinu reči) – nyelvfejlődési zavar
- porucha vývinu reči (porucha vývinu jazykových schopností) – nyelvfejlődési zavar
- poruchy správania – magatartási zavarok
- pozbavovanie spôsobilosti na právne úkony, zbavenie svojprávnosti – cselekvőképességtől való megfosztás
- pracovní asistent – munkaasszisztens
- preddavok na poistné – járukelőleg
- príspevok na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov – az alkalmazottak utazási költségeihez való hozzájárulás
- príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne / chráneného pracoviska – védett műhely/munkahely működéséhez való hozzájárulás
- samostatná zárobková činnosť – önfoglalkoztatás
- sebaobsluha – önellátás
- Slovenská lekárska spoločnosť – Szlovákiai Orvosok Társasága
- syndróm citového vyhorenia – kiegészi szindróma
- vrodené vyklbenie bedrového kĺbu – veleszületett csípőficam
- výbor pre otázky zamestnanosti – foglalkoztatási bizottság
- vývinová dysfázia (oneskorený vývin reči) – fejlődési diszfázia (megkésett beszédfejlődés)
- zajakavosť – dadogás
- zvuková kniha – hangoskönyv

Támogatóink:

**Bauer Edit európai parlamenti képviselő,
a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala**
(Realizované s finančnou podporou Úradu vlády Slovenskej republiky –
program Kultúra národnostných menšín 2013).

Opel **HANDYCARS**

SZABAD MOZGÁS AKADÁLYMENTESEN.

Megváltozott képességű személyek mobilitásprogramja.

Minden olyan állampolgárnak, akinél a funkciózavar mértéke 20% fölött van, kedvezményt nyújtunk az összes gépkocsitípusra. Alacsony kamatú fogyasztási hitelt, soron kívüli szervizt és sok egyéb előnyt is kínálunk, amelyeket az Opel Handycars weboldalon találnak meg.

6 év
szavatosság*

www.opel-handycars.sk

Opel Biztosítás

Opel Finance

Vegyes fogyasztás és CO₂-kibocsátás: 4,1–7,6 l / 100 km, 109–169 g/km.

*Új termékre vonatkozóan törvényben meghatározott kétéves szavatosság, továbbá négyéves egyezményes Opel garancia a CG Car Garantie Versicherungs-AG társasággal együttműködve. Minden személygépkocsi-típus rendelkezésre áll automata sebességváltóval.

Wir leben Autos.